

LAPSEN ÄÄNI

2025

Lasten kokemuksia hyvinvoinnista,
arjesta ja pienituloisuudesta

Pelastakaa Lapset

LAPSEN ÄÄNI 2025

Lasten kokemuksia hyvinvoinnista, arjesta ja pienituloisuudesta

Miten lapsilla ja nuorilla menee Suomessa? Minkälaisia ajatuksia heillä on arjestaan ja hyvinvoinnistaan, mitä toiveita tulevaisuuden varalle? Näitä kysymyksiä tarkastellaan vuoden 2025 Lapsen ääni -kyselyssä. Tarkoituksena on nostaa lasten ja nuorten omaa ääntä kuuluviin ja tuoda heidän näkemyksiään esille.

Lapsilla on oikeus ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi. Lasten kokemuksia ja näkemyksiä on tärkeää kuulla ja ottaa huomioon, kun tehdään lasten ja perheiden hyvinvointiin vaikuttavia päätöksiä. Lasten osallisuus tukee lapsen edun ensisijaisuutta yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Lapsen ääni on Pelastakaa Lasten vuosittainen kysely, johon vastaamalla lapset ja nuoret kertovat elämästään ja arjestaan. Kyselyä on tehty vuodesta 2001 lähtien. Vuonna 2025 kyselyn aiheina ovat lasten ja nuorten kokemukset hyvinvoinnista, arjesta ja perheen toimeentulosta. Aineistonkeruu toteutettiin kahdessa vaiheessa: aiempina vuosina tehdyn verkkokyselyn rinnalla oli Verianin internetpaneelissa toteutettu kysely, johon saatiin edustava otos vastaajia.

Raportti jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäinen osa luo yleiskatsauksen lasten ja nuorten tilanteeseen tarkastelemalla kyselyvastauksia kaikkien vastaajien osalta. Koska lasten ja nuorten perhetaustalla ja taloudellisella tilanteella on merkitystä vastaajien hyvinvoinnin ja osallisuuden toteutumiselle, keskitytään raportin toisessa osassa pienituloisuuteen liittyviin näkökulmiin. Raportin päättävässä kolmannessa osassa esitellään ratkaisuehdotuksia ja suosituksia.

Lapsen ääni -kyselyn tulosten perusteella lasten ja nuorten perhetausta vaikuttaa merkittävästi heidän kokemuksiinsa. Yhteisesti jaettujakin kokemuksia löytyy esimerkiksi mielenterveyden kysymyksistä, mutta huolet ovat selvästi useammin yhteydessä perhetaustaan. Taloudellisista vaikeuksista kärsivissä perheissä lapset ja nuoret jäävätkin herkemmin syrjään erilaisista mahdollisuuksista ja hyvinvoinnin sekä osallisuuden kokemuksista.

Sosiaaliturvaan jo tehty, ja tulossa olevat leikkaukset huolestuttavat Lapsen ääni -kyselyyn vastanneita lapsia ja nuoria. Heidän elämässään on jo nyt monenlaisia aineellisia puutteita, joita he kuvaavat vastauksissaan. Vastauksissa näkyy myös sairauksien mukanaan tuoma niukkuus perheiden elämään ja siitä seuraavat ongelmat ja lääkkeiden ostamisen vaikeudet. Toimeentulotuen määrää pitäisikin vastaajien mielestä heikentämisen sijaan kasvattaa.

Myös palveluihin liittyy Lapsen ääni -kyselyyn vastanneilla huolta. Hyvinvointialueiden sosiaalihuollon palvelut ja mielenterveyspalvelut eivät vastaajien kokemana ulotu tarpeeksi hyvin köyhyydessä eläville perheille, eivätkä perheet tiedä palveluista riittävästi hyödyntääkseen niitä.

Vuosien saatossa kouluterveyskyselystä on noussut esille suomalaisten lasten ja nuorten, etenkin tyttöjen, yksinäisyyden kokemukset. Myös Lapsen ääni -kyselyssä lapset ja nuoret kertovat yksinäisyydestä yhdistyneenä pienituloisessa perheessä kasvamiseen. Pienituloisten perheiden ja vanhempien sosiaalisen elämän kaventumisella on vaikutuksia myös lapsiin ja nuoriin.

Aiempien vuosien tapaan lapset ja nuoret kuvaavat, kuinka perheen heikon taloudellisen tilanteen vuoksi he kantavat ikäisiään enemmän huolta perheestään ja ottavat enemmän vastuuta myös itsestään, joskus aivan liian varhaisella iällä. On selvää, että pienituloisuus ajaa osan lapsista ja nuorista aikuistumaan liian varhain.

Tuoreempaan havaintona kyselystä nousee esille se, miten lapset ja nuoret kokevat köyhyyttä niin maalla kuin kaupungeissa. Maalla pienituloisten perheiden taloutta saattavat rasittaa muun muassa pitkät välimatkat, kaupungeissa taas esimerkiksi korkeat asumisen kustannukset.

Lapsen ääni on selvitys, ei tieteellinen tutkimus. Lapsen ääni avaa oven lasten ja nuorten kokemusmaailmaan. Kyselyssä lapset ja nuoret pääsevät kertomaan, miten he asioita kokevat ja niitä tulkitsevat. Lasten kokemukset piirtävät ajankohtaista kuvaa yhteiskunnallisesta tilanteesta lasten silmin.

Jotta tämä tieto saavuttaa myös päätöksentekijät, on raportin loppuun koottu lasten omia ratkaisuja ja niihin pohjaavia Pelastakaa Lasten suosituksia lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä köyhyyden ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

Raportin työstössä on ollut mukana 14–16-vuotiaita nuoria, jotka osallistuivat Pelastakaa Lasten järjestämiin työpajoihin syksyllä 2025. Nuorten kanssa on käyty läpi Lapsen ääni -kyselyn vaikutusmahdollisuuksia sekä tulevaisuutta käsitteleviä vastauksia, ja nuoret ovat päässeet vaikuttamaan näiden osuuksien raporttitekstin sisältöön. Myös raportin esipuhe on nuorten käsialaa, minkä lisäksi nuoret työstivät ystäväkirjasivut, jotka esitetään kootusti raportin esipuheen jälkeen.

NUORTEN ESIPUHE

Meillä nuorilla on paljon toiveita ja tavoitteita, joita haluamme saavuttaa tulevaisuudessa. Kuitenkin maailma näyttää meidän nuorten silmin pelottavan epävakaalta, mikä horjuttaa uskoamme tulevaisuuteen. Poliittinen vastakkainasettelu, sodat ja konfliktit huolettavat meitä suuresti. Toivomme maailmaa, jossa voisimme kaikki elää sovussa, toisiamme ymmärtäen. Maailmaa, jossa jokaisella olisi vapaus ilmaista mielipiteensä ilman pelkoa tuomitsemisesta – ja jossa erimielisyyksistä voisi keskustella rakentavasti.

Haluaisimme vaikuttaa meille tärkeisiin asioihin, kuten siihen että nuoret saisivat apua mielenterveysongelmiin, ennen kuin ongelmat ovat kasvaneet liian suuriksi. Mielenterveysongelmat tulisi ottaa vakavasti ja varmistaa, ettei kukaan nuori jää niiden kanssa yksin. Tarvitsemme ympärillemme luotettavia aikuisia, jotka tukevat meitä ja kuuntelevat aidosti huoliamme ja ajatuksiamme. Jos me nuoret voimme huonosti, myös tulevaisuus voi huonosti.

Meitä nuoria huolettaa taloudellinen pärjääminen sekä nyt että tulevaisuudessa. Rahat eivät aina riitä edes välttämättömiin tarpeisiin, kuten ruokaan ja lääkkeisiin. Taloudelliset haasteet ovat monen lapsen ja nuoren arkipäivää, ja ne vaikuttavat mahdollisuuksiimme elämässä. Tämä tuntuu meistä epäreilulta.

Meille on tärkeää, että nuorten ääntä ei sivuuteta päätöksenteossa. Mielipiteillämme tulisi olla todellista merkitystä. Meillä on paljon halua vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin – kunhan vaikuttamismahdollisuudet tuodaan meitä nuoria lähelle. Aikuisten tulisi kuunnella meitä aidosti, eikä ohittaa ajatuksiamme olettaen, että he tietävät paremmin. Aikuisten on tärkeä ymmärtää, että nuoruus on erilaista kuin aiemmin.

Työpajatyöskentelyyn syksyllä 2025 osallistuneet 14–16-vuotiaat nuoret

YSTÄVÄKIRJASIVU

Ystäväkirjan sisältö on työstetty Pelastakaa Lasten työpajoihin syksyllä 2025 osallistuneiden 14–16-vuotiaiden nuorten kanssa. Tekstit ovat syntyneet kokoamalla nuorten vastaukset yhdeksi kokonaisuudeksi.

Ikä:

16, 16, 15, 14, 16, 14

Sukupuoli:

Tyttö x 5 Poika x1

Harrastukseni:

Kuntosali, valokuvaus, kirjoittaminen, laulaminen, parkour, tanssi, kuoro, pianon soitto, soololaulu, erilaiset taiteenmuodot.

Pahinta nuorena olemisessa on...

Kiusaaminen, mielenterveysongelmat, vähävaraisuus, vähäiset työmahdollisuudet ja kaikki tunteiden vuoristoradat. Vaikeudet ihmissuhteissa ja se miten monet ihmiset vain ohittaa sut, kun aikuiset eivät ota tosissaan. Se ettei saa vaikuttaa joihinkin omiin asioihinsa ja joutuu sitten vain elämään sen mukaan. Pahinta on stressi, liialliset odotukset, esimerkiksi joihinkin asioihin olet kuulemma liian nuori, mutta samaan aikaan sinun odotetaan toimivan kuin vanhempi ja vastuullisempi henkilö. Globaalit konfliktit ja politiikka huolettaa mutta ei voi itse vaikuttaa.

Parasta nuorena olemisessä on...

Vapaus ja huolettomuus. Se kun on aikaa olla kavereiden kanssa, käydä harrastuksissa ja viettää vapaa-aikaa. Kun vapaudet lisääntyvät, mutta ei ole vielä niin paljon velvollisuuksia kuin aikuisilla. Kun tulevaisuus on avoin ja täynnä mahdollisuuksia. Ystävät, koulu, perhe ja aikuistumisen tuomat uudet kokemukset tekevät nuoruudesta parasta.

Arjessani minulle on tärkeää...

Ystävät, perhe, lemmikit, kumppani, harrastukset, vaikuttaminen, läheisiltä saatu tuki ja kiva vapaa-ajan tekeminen. Arjessa on tärkeää säännöllinen rytmi ja kaaoksen keskellä oleva järjestys sekä hyvä kouluympäristö ja terveys.

Minua huolettaa eniten...

Mielenterveys, nuorten arjen haasteet, epätasa-arvo, talous ja sodat sekä aikuistuminen tähän maailmaan. Huolettaa rahatilanne, työttömyys, hallituksen leikkaus tärkeistä asioista esim terveydenhuollosta ja koulutuksesta sekä äärikonservatiivisten ajatuksien lisääntyminen. Huolettaa jos en osaa mitään ja, että epäonnistuisin.

Kun ajattelen tulevaisuuttani, toivon...

Hyvää rahatilannetta, iloa ja ihmisiä, jotka arvostavat minua. Toivon, että saan hyvän koulutuksen, tehdä työtä, josta tykkään ja jolla pärjään rahallisesti. Toivon maailmaa, jossa sotia tai konflikteja ei olisi, sekä epätasa-arvoisuus olisi poissa. Maailmaa, joka olisi turvallinen. Toivon, että kaikilla olisi hyvä olla ja rasismia ei olisi niin paljoa ja, että Venäjän ja Ukrainan sota olisi loppunut. Toivon, että nuorten mielipiteitä kuunnellaan ja parempaa maailmanlaajuista tilannetta sekä inflaation laskua ideaaliseen prosenttiin.

Jos saisin olla yhden päivän pääministeri...

Haluaisin kaikille mahdollisuuden saada apua haluamallansa tavalla. Järjestäisin nuorten kuulemistapahtuman ja antaisin enemmän nuorille ääntä asioihin sekä puhuisin nuorten puolesta. Antaisin nuorille ja alaspäin (iässä) lisää sanavapautta ja enemmän järkeä kouluihin. Auttaisin köyhiä ja sairaita sekä maahanmuuttajia. Auttaisin ihmisiä kuntoutumaan työkelpoiseksi sekä parantaisin työtilannetta.

Tulevaisuuden Suomi on...

Kaunis, iloinen ja rauhallinen. Sellainen, jossa jokaisella on hyvä olla. Kaikkia kunnioittava, vaaraton ja tasavertainen ilman sotaa. Sellainen, jossa nuoria kuunnellaan eikä vähätellä niin paljoa. Joka tarjoaa oikeuden koulutukseen ja vapaaseen elämään sekä parempaa kouluruokaa ja samaa palkkaa samasta työstä.

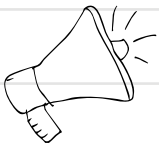

Toivoisin, että voisin vaikuttaa enemmän...

Mielenterveyteen, lasten ja nuorten asemaan sekä epätasa-arvoon. Itseeni kohdistuviin päätöksiin ja kouluihin (päiväkotit - yläaste). Omiin asioihini, Suomen asioihin, maailman asioihin.

Haluaisin, että aikuiset ymmärtäisivät nuorten elämästä paremmin...

Mielenterveysongelmista, nuorten ystävyys- ja parisuhteista, koulusta ja päihteistä sekä vaikeuksista koulun käynnissä. Sen, miten vaikeaa kun monet kysyy ”mikä susta tulee isona”, sulle heitetään koko ajan valtavan isoja päätöksiä sun omaan tulevaisuuteen liittyen, samalla kun et tiedä onko edes koko maailmalla tulevaisuutta. Aikuiset ei muista minkälaista oli olla nuori ja, että kuinka vaikeaa se on kun pitää mennä kouluun 8:15 ja koulu loppuu pahimmillaan puol 4. Sen että vaikka perustarpeet olisivat kunnossa kuten katto ja vaatteet päällä sekä ruokaa ja vettä saatavilla ei meinaa että kaikki olisi välttämättä hyvin.

Sisällys

Kyselyn toteutus.....	8
OSA I: YLEISKATSAUS LASTEN JA NUORTEN TILANTEESEEN	10
1. Lasten näkemyksiä perheen taloudellisesta tilanteesta	11
2. Hyvinvoinnin kokemukset ja palvelut	13
3. Tulevaisuuden näkymät	16
4. Vaikuttamismahdollisuudet	19
OSA II: KATSAUS LASTEN JA NUORTEN PIENITULOISUUDEN KOKEMUKSIIN	20
5. Heikosti toimeentulevien perheiden lasten kokemuksia köyhyydestä, arjesta ja hyvinvoinnista	21
5.1 Lasten näkemyksiä perheen heikosta taloudellisesta tilanteesta	21
5.2 Lasten kokemuksia köyhyydestä	25
5.3 Hyvinvoinnin kokemukset ja palvelut	31
5.4 Tulevaisuuden näkymät	34
OSA III: RATKAISUEHDOTUKSIA JA SUOSITUKSIA	38
6. Lasten ja nuorten ratkaisuehdotuksia	39
6.1 Taloudellisesti vaikeassa tilanteessa olevien perheiden tukeminen	39
6.2 Terveisiä päättäjille lasten ja nuorten ajankohtaisista asioista	42
7. Pelastakaa Lasten suositukset lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi	44

Lapsen ääni -kysely 2025		Heikosti toimeentulevat	Kaikki	Hyvin toimeentulevat *
Lasten kokemukset aineellisesta puutteesta	<i>Ei uusia vaatteita</i>	35 %	15 %	7 %
	<i>Ei omaa tietokonetta tai padia</i>	36 %	17 %	10 %
	<i>Ei riittävästi ja säännöllisesti ruokaa kotona</i>	19 %	7 %	4 %
Lasten kokemukset vapaa-ajan mahdollisuuksista	<i>Ei mahdollisuutta maksulliseen harrastukseen</i>	29 %	12 %	5 %
	<i>Pystyy osallistumaan vapaa-ajan tekemisiin kavereiden tavoin</i>	28 %	61 %	77 %
	<i>Pystyy matkustamaan tai lomailemaan perheen kanssa</i>	20 %	52 %	69 %
Lasten kokemukset hyvinvoinnista	<i>Kokee mielenterveytensä hyväksi</i>	23 %	36 %	44 %
	<i>Pitää itsestään sellaisena kuin on</i>	31 %	50 %	61 %
	<i>Huolissaan vanhempien jaksamisesta</i>	42 %	20 %	13 %
	<i>Huolissaan perheen taloudellisesta tilanteesta</i>	54 %	22 %	9 %
Tulevaisuudessa luottaa ja uskoo löytävänsä itselleen	<i>Mielekkään työpaikan</i>	51 %	68 %	77 %
	<i>Mielekkään opiskelupaikan</i>	70 %	80 %	87 %
	<i>Tärkeitä ihmissuhteita</i>	69 %	80 %	86 %

* Tässä raportissa vastaajat, jotka ovat valinneet vaihtoehdot tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti, kuvataan hyvin toimeentuleviksi. Heikosti toimeentuleviksi on määritelty ne vastaajat, jotka ovat valinneet jommankumman vaihtoehdoista "joudumme tinkimään ajoittain" tai "joudumme tinkimään lähes kaikesta".

Kyselyn toteutus

Vuoden 2025 Lapsen ääni -kyselyn aineistonkeruu toteutettiin kahdessa vaiheessa.

Ensimmäisessä vaiheessa 27.3.–7.4.2025 vastauksia kerättiin Verianin väestöedustavassa internetpaneelissa manner-Suomen alueella yhteensä 1030 iältään 9–17-vuotiaalta. Aineisto edustaa ja on painotettu vastaajien sukupuolen, iän ja asuinalueen mukaan vastaamaan väestöä tässä ikäryhmässä. Tulosten luottamusväli on kokonaisotoksen osalta +3,1 %-yksikköä (50 % tulososalla). Verianin kysely sisälsi määrällisiä kysymyksiä. Tulosten esittelyssä prosenttiluvut on pyöristetty kokonaisluvuiksi.

Toisessa vaiheessa 22.4.–13.5.2025 vastauksia kerättiin Pelastakaa Lasten toteuttamalla Webropol-verkkokyselyllä. Kysely oli suunnattu 12–17-vuotiaille, ja se oli saatavilla suomeksi ja ruotsiksi. Verkkokyselystä levitettiin tietoa kouluille sekä sosiaalisen median kanavia, kuten Instagramia, hyödyntäen. Lisäksi tietoa jaettiin muun muassa Pelastakaa Lasten nettinuorisotalo Netarissa. Verkkokyselyyn saatiin 1211 vastausta. Noin puolet vastaajista oli saanut tiedon kyselystä koulunsa kautta, seuraavaksi yleisin vastaamisväylä oli Instagram (26 %). Kysely käsitti pääasiassa laadullisia kysymyksiä, joiden avulla vastaajat pystyivät kuvailemaan kokemuksiaan ja näkemyksiään sanallisesti. Kaikki raportin sitaatit ovat verkkokyselystä. Sitaatteja käytetään raportissa kuvaamaan käsiteltäviä ilmiöitä nuorten omin sanoin ja tuomaan näin lisäymmärrystä lasten ja nuorten kokemusmaailmaan.

VASTAAJIEN TAUSTATIEDOT

Ensimmäisen vaiheen kyselyyn (Verian) vastasi yhteensä 1030 vastaajaa. Tyttöjä oli 52 %, poikia 48 %. Ikäjakauma oli seuraava: 9–11-vuotiaita oli 33 %, 12–15-vuotiaita 46 %, ja 16–17-vuotiaita 21 %. Valtaosa (84 %) oli peruskoulussa, ammatillista perustutkintoa suoritti 7 % ja lukiossa oli 9 %.

Taulukko 1. Lapsen ääni -kyselyyn vastanneiden taustatiedot, osa 1 (Verian)

Sukupuoli	%	Ikä	%	Koulutausta	%	Alue	%
Tyttö	52 %	9-11	33 %	Peruskoulu	84 %	Helsinki-Uusimaa	32 %
Poika	48 %	12-15	46 %	Ammattikoulu	7 %	Etelä-Suomi	19 %
		16-17	21 %	Lukio	9 %	Länsi-Suomi	26 %
						Pohjois- ja Itä-Suomi	23 %

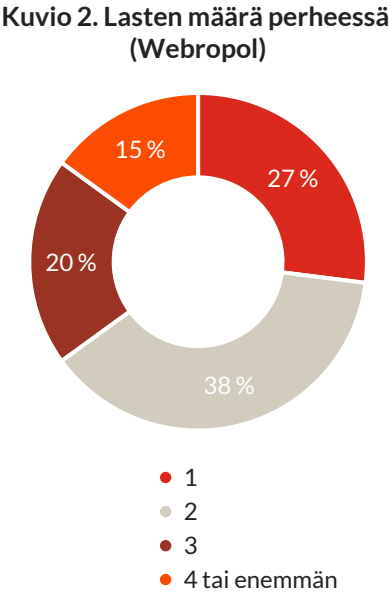
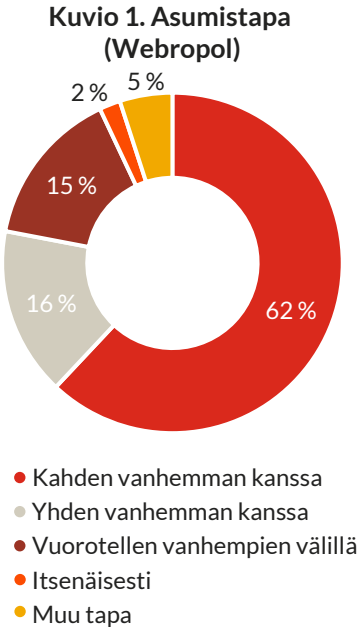
Toisen vaiheen kyselyyn (Webropol) vastasi yhteensä 1211 vastaajaa. Suurin osa (70 %) vastaajista oli tyttöjä, poikia vastaajista oli 23 % ja vaihtoehdon “muu” oli valinnut 4 %. 3 % ei halunnut vastata kysymykseen. Valtaosa (69 %) kävi yläkoulua. Ikäjakauma oli melko tasainen, eniten oli 14-vuotiaita vastaajia.

Webropol-kyselyn vastaajia oli kaikista Suomen maakunnista. Eniten vastaajia oli Uudeltamaalta, Varsinais-Suomesta ja Pohjois-Pohjanmaalta. Suurin osa kertoi asuvansa pienessä kaupungissa tai kunnassa. Vastaajista 80 %:lla äidinkielenä oli suomi. Ruotsia puhui äidinkielenään 14 % vastaajista. Muista kielistä mainittiin muun muassa viro, englanti, arabia, somali, saksa ja thai.

Taulukko 2. Lapsen ääni -kyselyyn vastanneiden taustatiedot, osa 2 (Webropol)

Sukupuoli	%	Ikä	%	Koulutausta	%	Maakunta	%
Tyttö	70 %	12v	8 %	Yläkoulu	69 %	Uusimaa	29 %
Poika	23 %	13v	20 %	Alakoulu	15 %	Varsinais-Suomi	11 %
Muu	4 %	14v	25 %	Lukio	10 %	Pohjois-Pohjanmaa	10 %
En halua vastata	3%	15v	20 %	Ammattikoulu	4 %	Muut	50 %
		16v	14 %	Muu	2 %		
		17v	9 %				
		Muu	4 %				

Vastaajista 62 % kertoi asuvansa pääasiassa kahden vanhemman kanssa. Yhden vanhemman kanssa asui 16 % ja vuorotellen vanhempien kanssa 15 %. Pieni osa vastaajista asui itsenäisesti. Muulla tavoin asuvat kertoivat asuvansa isovanhempien luona, sijaisperheessä, laitoksessa, perhekodissa tai koulun asuntolassa. Perheissä oli yleisimmin kaksi lasta.

Vastaajista vajaa puolet (49 %) kertoi kokevansa, ettei kuulu mihinkään vähemmistöön. Vähemmistöistä eniten mainintoja sai seksuaalinen suuntautuminen (18 %), monimuotoinen perhetausta (10 %) ja uskonnollinen vakaumus (9 %). 12 % ei halunnut vastata kysymykseen.

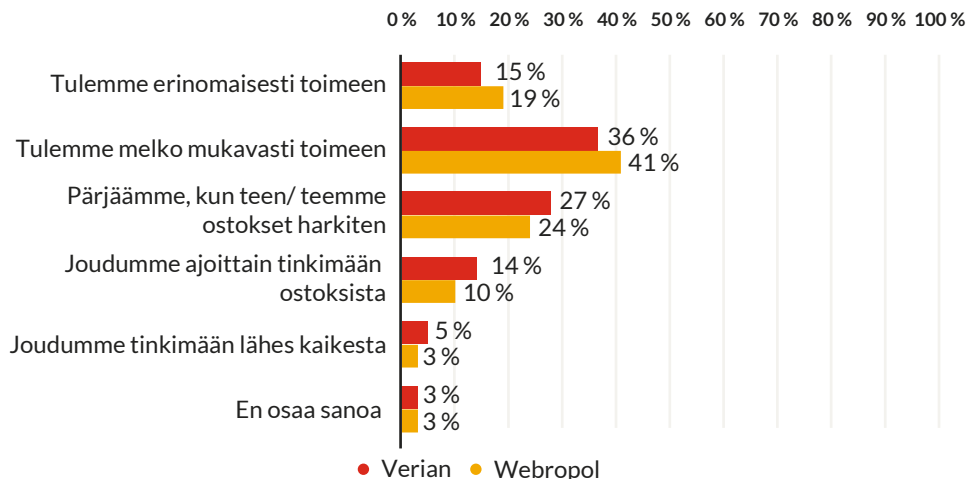
OSA I **YLEISKATSAUS LASTEN JA NUORTEN TILANTEeseen**

1. Lasten näkemyksiä perheen taloudellisesta tilanteesta

Kummassakin kyselyssä vastaajien näkemystä heidän perheensä taloudellisesta tilanteesta lähes-tyttiin seuraavan kysymyksen avulla: *Miten kuvaisit omaa ja perheesi taloudellista tilannetta ja käytet-tävissänne olevaa rahamäärää tällä hetkellä?*

Arvio taloudellisesta tilanteesta on lapsen oma, kyselyssä ei selvitetty perheen tosiasiallista tu-lotasoa. Vastaajat arvioivat taloudellista tilannettaan molemmissa kyselyissä melko samansuun-taisesti. Suurin osa koki perheen tulevan toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti. Reilu 20 % koki perheen pärjäävän, kun ostosten teossa käytetään harkintaa. Tinkimistä ajoittain tai kaikessa koki Verianin kyselyssä 19 % ja Webropolissa 13 % vastaajista. Tässä raportissa niitä vastaajia, jot-ka ovat valinneet vaihtoehdot tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti, kuvataan hyvin toimeentuleviksi. Heikosti toimeentuleviksi puolestaan on määriteltä ne vastaajat, jotka ovat va-linneet jommankumman vaihtoehdoista ”joudumme tinkimään ajoittain” tai ”joudumme tinkimään lähes kaikesta”.

Kuvio 3. Perheen taloudellinen tilanne

Verkkokyselyssä vaihtoehdon ”en osaa sanoa” valinneet saivat halutessaan kertoa tilanteestaan tarkemmin omin sanoin. Vastauksista kävi ilmi, että perheen taloudellinen tilanne saattoi vaihdella eri kuukausien välillä, minkä vuoksi taloudellisen tilanteen arviointi ei ollut yksinkertaista. Eroper-heissä vanhempien taloudellisen tilanteen vaihtelu saattoi heijastua lapsenkin tilanteeseen sen mukaan, kummalla vanhemmalla tämä asui. Taloudellinen tilanne ei näin ollen ole lasten elämässä välttämättä pysyvä tila ja siihen liittyi erilaisista syistä johtuvaa vaihtelevuutta.

- » *”Välillä on kuukausia, kun kaikesta pitää tinkiä, mutta toisinaan on aikoja kun joudutaan tinkimään vain suurissa ostoksissa.”*
- » *”Toisella vanhemmista menee suhteellisen hyvin, toinen vanhemmista joutuu tinkimään lähes kaikesta ja laskut saa juuri ja juuri maksettua. Vanhempani asuvat erillään.”*

Verkkokyselyn kysymykseen "Onko perheesi taloudellinen tilanne heikentynyt viime vuosina (esim. hintojen nousun tai hallituksen tekemien sosiaaliturvaleikkausten vuoksi)" 17 % valitsi vaihtoehdon "ei lainkaan". Vähän heikentymistä koki tapahtuneen 44 % ja paljon 18 %. 21 % ei osannut sanoa.

Moni mainitsi tilanteen heikkenemiseen vaikuttaneen hintojen nousun, myös työllistymistilanne oli joissakin perheissä haastava. Taloudellisen tilanteen heikentyminen näkyi esimerkiksi siinä, että kaupasta ostettiin halvempia tuotteita ja pyrittiin säästämään joistain hankinnoista, vapaa-ajan menoista ja matkustamisesta.

» ***"Hinnat nousee mut palkat pysyy samoina."***

» ***"Emme esimerkiksi matkustele enää niin paljoa. Hinnat ovat nousseet ja rahaa käytetään enemmän niihin tarpeellisiin asioihin."***

Taloudellista tilannettaan vastaajat kuvaavat monin tavoin. Hyvin toimeentulevilla vastaajilla korostuu se, että arjesta ei puutu mitään eikä hankintoja jouduta miettimään sen kummemmin.

» ***"Hyviä ajatuksia emme ole maailman rikkaimpia ihmisiä mutta ei minusta ole koskaan tuntunut että minulta puuttuisi jotain."***

» ***"Mun ei tarvitse pelätä etten saa perustarpeita, aina on ruokaa ja puhtaita vaatteita ja kaikki perustarpeet ja paljon enemmän, kuitenkin myös opetetaan ettei sitä rahaa saa tuosta vaan, täytyy myös esim viikkorahan eteen tehdä töitä."***

» ***"Koen että perheeni taloudellinen tilanne on ns "normaali tasoista" eli on varaa kaikkeen tarvittavaan helposti, mutta ei eletä jokapäiväistä "luksus" elämää."***

Osa hyvin toimeentulevista vastaajista koki tilanteestaan myös syyllisyyttä, etenkin kun he vertasivat taloudellista tilannettaan ystäviinsä.

» ***"Syyllinen olo kun on ite niin etuoikeutettu."***

» ***"Välillä syyllisyys kun kavereilla ja heidän perheillään menee heikommin."***

Heikosti toimeentulevien kokemuksia tarkastellaan tarkemmin jäljempänä osiossa II.

2. Hyvinvoinnin kokemukset ja palvelut

Vastaajista 36 % koki mielenterveytensä olleen hyvä viimeisen puolen vuoden aikana. Monilla oli hyvinvointiinsa liittyviä myönteisiä kokemuksia, mutta myös huolta herättäviä kokemuksia oli paljon.

Kuvio 4. Viimeisen 6 kuukauden aikana

Kysymykseen "Onko sinulla tai perheelläsi ollut tarvetta jollekin tuelle tai palvelulle, mutta et ole saanut apua?" 12 % vastasi kyllä, 58 % ei ja 30 % en osaa vastata. Apua ja tukea olisi tarvittu erityisesti mielenterveyden hoitoon. Myös muun muassa sosiaalityön ja Kelan tuen riittämättömyys mainittiin.

- » *"Minulla on ollut pahoja mielenterveysongelmia ja olen käynyt puhumassa koulukuraattorille, lääkärille, käynyt päivystyksessä. Kukaan ei tehnyt mitään. Vasta monen kuukauden jälkeen sain lähetteen nuorisopsykiatrille ja jonot ovat niin pitkät että olen nyt lähetteen kanssa odotellut melkein 5 kuukautta."*
- » *"Piti päästä koulupsykologille, mutta se vaihtui ja seuraava psykologi ei tiennyt asiasta mitään."*
- » *"Esim. sosiaalityö ja henkisen hyvinvoinnin palvelut ovat aika paskoja kun pitää kuukausia odottaa ja sitten päätetään että ei tehdä edes asialle mitään koska tilanne ei kuulemma ole tarpeeksi kriittinen."*

Vastaajilla oli mahdollisuus kertoa, mitä palveluita lapsille ja nuorille heidän mielestään pitäisi olla nykyistä enemmän tarjolla. Selvästi eniten toivottiin mielenterveyspalveluja sekä matalan kynnyksen keskusteluapua esimerkiksi koulussa. Myös mielekkäitä vapaa-ajanmahdollisuuksia toivottiin nykyistä enemmän.

- » *”Mielenterveys palveluita pitäisi olla enemmän, koska tiedän paljon ihmisiä jotka ovat hakeneet apua mutta eivät sitä ole saaneet”*
- » *”Maksuttomat mielenterveyspalvelut ilman ajanvarausta. Ilmainen ehkäisy”*
- » *”Kuraattori olisi koulussa paikalla useammin koska monella nuorella on asioita joista haluaa puhua eikä saa varattua aikaa koska kuraattori ei ole paikalla joka päivä”*
- » *”Mentalvårdstjänster, eftersom så många unga mår dåligt. Speciellt på landsbygden, där det skärper i mentalvården, borde det förbättras”*
- » *”Harvaan asutuille alueille pitäisi olla enemmän nuorten tiloja, sillä niistä tuntuu olevan pulaa.”*
- » *”Erytisnuorille enemmän juttuja, jossa voisi tavata muita ja saada kavereita. Mulla ei ole yhtään ystävää, kenen kanssa mennä ulos/leffaan.”*

Hyvinvointiaan ja mielenterveyttään vastaajat kuvasivat avovastauksissa monisanaisesti. Oma vointi koettiin hyväksi, kun elämässä oli läheisiä ihmisiä ja ystäviä, mukavaa vapaa-ajan tekemistä ja koulussa sujui hyvin.

- » *”Voin hyvin mielenterveyteni on hyvä ja tasainen eikä ole suurempaa huolta. Tähän vaikuttaa hyvä koti ja koulu ympäristö ja läheiset ihmiset sekä harrastukset”*
- » *”Ihan hyvä pelaan futista ja se tuo paljon iloa.”*

Kouluun liittyi monilla kuitenkin stressiä ja joillakin myös kiusaamista ja yksinäisyyttä, mikä heikensi hyvinvoinnin kokemusta. Myös ongelmat ihmissuhteissa vaikuttivat negatiivisesti.

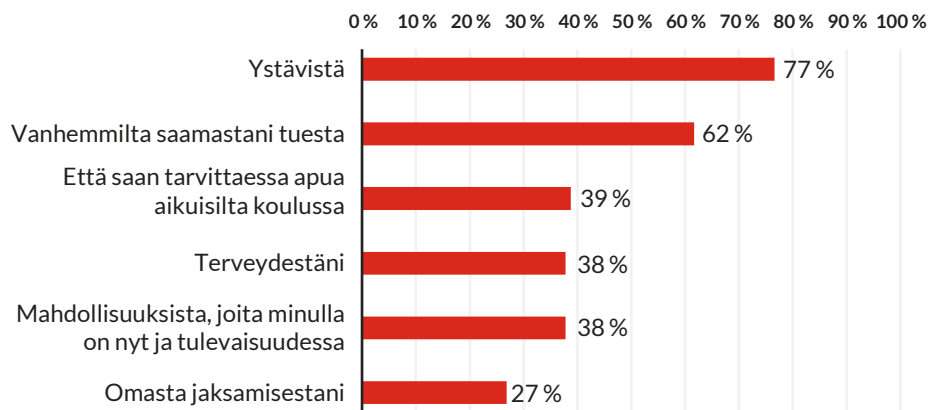
- » *”Ganska bra men skolan kan göra det stressigt”*
- » *”Mielenterveys on aika huono, koulu on siihen iso osa ja kaikki ne ihmiset siel ja sit stressi ja kiusaaminen joskus myös vanhemmat.”*
- » *”Paljon kavereita mutta rasismi on joka viikkoista”*
- » *”Voin huonosti mielenterveydellisesti. Fyysinen kunto on ihan hyvä. Koulun tuomat paineet, pitkään jatkunut kiusaaminen ja epävarmuus huomisesta vaikuttavat suuresti.”*
- » *”Aika paska not gonna lie, koulu iha perseestä ja väsyttää jatkuvasti ihan sama kui paljo nukkuu”*
- » *”Ei kovin hyvä. koulu on raskasta ja paljon opiskeltavaa on kotona. perheessä väitellään paljon pienistäkin asioista. tuntuu että minusta ei oikeasti tykätä.”*
- » *”Huonoksi, kun ei ole kavereita. Olen aina yksin vapaa-ajalla. Pelaan myös ps [PlayStation], mutta sitäkin usein yksin.”*

Hyvinvointiin vaikuttivat vastaajien mukaan lisäksi erilaiset mielenterveyden haasteet, syömishäiriöt ja rasismi.

- » ***“Olen keskivaikeasti masentunut ja minulla on myös yleistynyt ahdistuneisuushäiriö. Paineet esimerkiksi koulusta ja tulevaisuudesta vaikuttavat hyvinvointiini.”***
- » ***“Mielenterveyteni on huono vaikean masennuksen vuoksi”***
- » ***“Ihan ok vähän syömisongelmia”***
- » ***“Mielenterveyteni ei ole ihan parhaimmillaan ja kamppailen syömishäiriön kanssa.”***
- » ***“Erityisesti rasismi on iso hankaluus suomessa. Omasta kokemuksesta varsinkin pienenä se on todella haitallinen asia kehityksessä ja voi jättää vakavat jäljet mm. mielenterveyteen.”***

Iloa vastaajat olivat kokeneet viimeisten kuuden kuukauden aikana erityisesti ystävistä, mutta myös vanhemmilta saatu tuki oli aiheuttanut monessa ilon tunteita. Sen sijaan vain alle puolet oli kokenut iloa omasta jaksamisestaan.

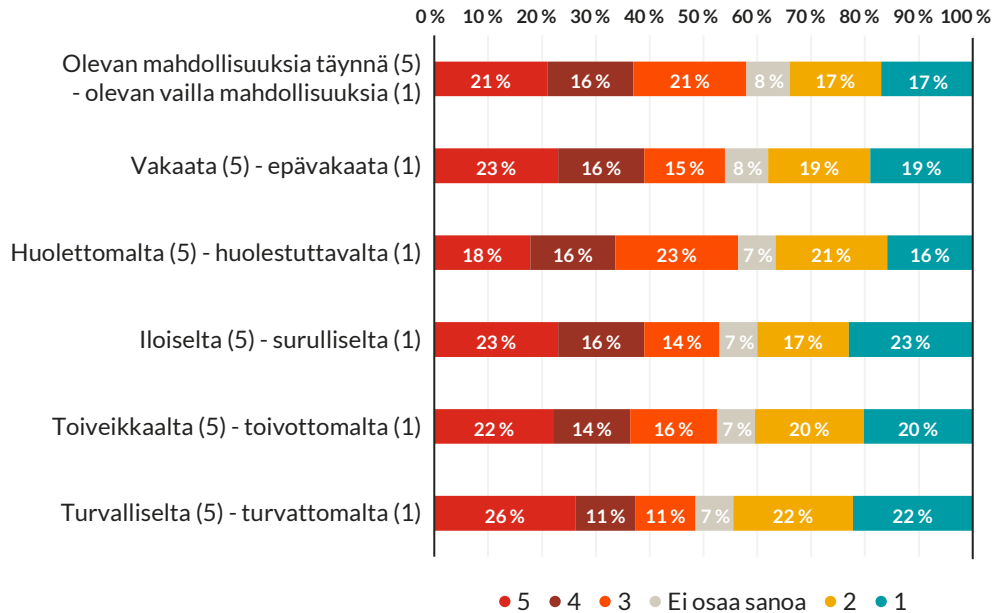
Kuvio 5. Ilon kokemukset viimeisen 6 kuukauden aikana

3. Tulevaisuuden näkymät

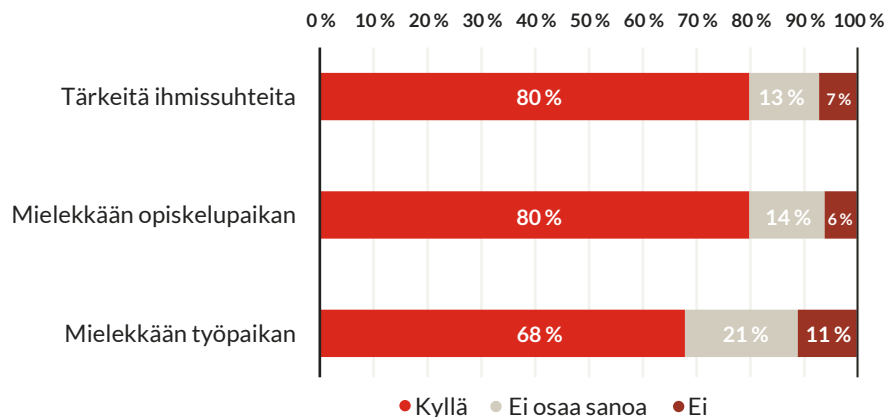
Vastaajilta kysyttiin arviota tulevaisuudesta erilaisten vastinparien kautta. Näitä olivat turvallinen-turvaton, vakaa-epävakaa, toiveikas-toivoton, iloinen-surullinen, huoleton-huolestuttava, mahdollisuuksia täynnä oleva-vailla mahdollisuuksia oleva. Asteikolla 1–5 arvioituna vastaajien tulevaisuuteen liittyä kummankin pään määreitä, kuten alla oleva kuvio osoittaa.

Kuvio 6. Oma tulevaisuus näyttää

Tulevaisuudessa vastaajista 80 % uskoo löytävänsä tärkeitä ihmissuhteita ja mielekkään opiskelupaikan. Sen sijaan mielekkään työpaikan löytymiseen uskoo harvempi, 68 %.

Kuvio 7. Luotan ja uskon, että löydän tulevaisuudessa itselleni

Avovastauksissa tulevaisuuteen liitettiin toiveita mielekkään opiskelu- ja työpaikan löytymisestä, ihmissuhteista ja hyvästä mielenterveydestä. Tulevaisuudelta toivottiin onnellisuutta. Osa vastaajista totesi myös, ettei tiedä vielä mitä haluaa ja toivoo tulevaisuudelta.

- » *“Se että olisin onnellinen ja mun perheellä menis hyvin”*
- » *“Joku päivä haluan asua omassa kodissa. Toivon löytäväni mukavia töitä. Minulla on kehitysvamma, joten töitä voi olla vaikea löytää.”*
- » *“Oon luovuttanyu tulevaisuuden miettimisessä koska en keksi yhtään mitä haluun tehdä jatkossa”*

Tietyille aloille hakeutumiseen suhtauduttiin varautuneesti, koska näihin aloihin tunnistettiin liittyvän epävarmuuksia.

- » *“Haluaisin ryhtyä ensihoitajaksi, mutta en tiedä viitsinkö kun sote-alalta leikataan tällä hetkellä niin paljon. Haluaisin myös, että Suomessa olisi turvallisempaa eri vähemmistöille.”*
- » *“Olen aina haaveillut että minusta tulisi joku sosiaali- ja terveysalan ammattilainen, mutta olen huolissani siitä että pärjäisinkö minä tulevaisuudessa sillä palkalla.”*
- » *“Rohkeus tavoitella unelmiani ja opiskelupaikan saaminen. Minua saattaa rajoittaa se, että haluaisin työskennellä taiteen parissa, mutta leikkaukset näyttävät siltä, että taloudellinen tilanteeni olisi huono, jos tavoittelisin unelmiani.”*

Tulevaisuuteen liitettiin muunkinlaisia epävarmuuksia, jotka johtuivat muun muassa omasta voimasta, maailmantilanteesta, ilmastonmuutoksesta, tukiin kohdistuvista leikkauksista sekä oman taloudellisen tilanteen heikkenemisestä.

- » *“Se rajoittaa että maailmantila tällä hetkellä on niin huono etten usko tulevaisuuteen.”*
- » *“Opiskelijoihin kohdistuvat leikkaukset ja hintojen nousu huolestuttavat. Kun minun on aika muuttaa, riittävätkö rahani edes ruoan ostamiseen? Myös tämän hetkinen maailmanpoliittinen tilanne huolestuttaa kovasti minua ja muita nuoria. Itse unelmoin lähteväni armeijaan ja puolustavani Suomea jos tänne hyökättäisiin. Haluaisin suojella ihmisiä. Mielenterveysongelmieni takia en kuitenkaan välttämättä pääse asepalvelukseen ja nämä ongelmat rajoittavat muitakin mahdollisuuksiani.”*
- » *“Minua auttaisi, jos tulevaisuus olisi varmempaa, jolloin uskaltaisi ottaa riskejä. Nykyinen maailmantilanne ei takaa kellekkään kirkasta tulevaisuutta ja tietyillä aloilla tulee olemaan entistä hankalampaa.”*
- » *“Agenda 2030 toteutuminen auttaisi minun tulevaisuutta, kuten monen muun erittäin paljon. Pelkään, että tulevaisuuteni ei toteudu mahdollisen sodan takia. Pelottaa..”*

Vastaajia auttoi tulevaisuuden toiveiden ja tavoitteiden saavuttamisessa vanhemmilta ja muilta ihmisiltä saatu tuki, vakaa rahatilanne sekä hyvä mielenterveys ja sitä tukevat palvelut.

- » *”Jotta pääsisin kohti toivomaani tulevaisuutta, haluaisin tukea sekä taloudellisesti ja henkisesti esimerkiksi edessä näkyviin opiskelusuunnitelmiin.”*
- » *”Perhe auttaa mua eteenpäin tulevaisuudessani. Mun valinnat rajoittaa tulevaisuutta.”*
- » *”Kauan olen ajatellut että mulla ei olis tulevaisuutta enkä pääsis pitkälle, mutta mun tyttöystävä ketä oon seurustellu jo vuoden on saanut mulle motiivia jaksaa.”*
- » *”En tiedä mitä tulen olemaan tulevaisuudessa, mutta ahdistushäiriöni tulee varmasti vaikeuttamaan erittäin simppeleitäkin asioita arkielämässä. Tähän auttaisi paremmat mielenterveyspalvelut, jotka ei olisi mielettömän kalliita, joista saisin tukea ja apua ahdistushäiriöni.”*

Nuorten näkemyksiä tulevaisuudesta käsiteltiin myös kahdessa työpajassa, jotka järjestettiin syksyllä 2025. Työpajoihin osallistui kuusi iältään 14–16-vuotiasta nuorta.

Työpajoissa nuoret kertoivat toivovansa tulevaisuudelta maailmanrauhaa, hyvää työuraa, vakaata taloudellista tilannetta, vapautta liikkua ja matkustaa sekä perheen perustamista. Asioiksi, jotka tukevat tulevaisuuden toiveiden toteutumista, mainittiin toimivat ihmissuhteet, muiden tarjoama tuki, koulutus sekä mahdollisuus tuoda oma mielipide esiin.

Nuoret kertoivat, että tulevaisuudessa erityisesti huolta aiheuttavat sodat, konfliktit ja maailman epävakaa tilanne. Yhteiskunnassa esiintyvä vihamielisyys vähemmistöjä kohtaan herättää pelkoa siitä, tuleeko itse hyväksytyksi muiden silmissä. Lisäksi huolta aiheuttavat tulevaisuuden työllistymismahdollisuudet, sillä työtilanne ja taloudellinen kehitys näyttävät heikoilta. Myös koulutukseen kohdistetut leikkaukset herättävät huolta ja näkyvät nuorten arjessa konkreettisesti, esimerkiksi tukiopetuksen ja oppikirjojen vähyytenä.

Nuoret pohtivat myös taloudellisen tilanteen vaikutuksia tulevaisuuden suunnitelmiinsa. Esimerkiksi auto- ja mopokoulua täytyy suunnitella sen mukaan, mihin on varaa. Opiskelemaan ei välttämättä voi lähteä kovin kauas kotoa, sillä se tarkoittaisi muuttoa omaan asuntoon, mikä voi olla taloudellisesti haastavaa ilman työntekoa opintojen ohella. Pelkkien opintotukien varassa ei välttämättä pärjää. Lisäksi mielenterveyshaasteet herättävät huolta – saako tarvittaessa apua ja onko avunhakemiseen varaa.

4. Vaikuttamismahdollisuudet

Tulevaisuusnäkökymien lisäksi nuorten kanssa käsiteltiin syksyllä 2025 järjestetyissä työpajoissa nuorten vaikuttamismahdollisuuksia.

Työpajoissa nuoret toivat esiin halunsa vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti. He toivovat, että kaikilla olisi mahdollisuus elää hyvissä ja turvallisissa olosuhteissa. Lisäksi nuoret kokevat tärkeäksi, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa päätöksiin, jotka liittyvät heidän arkeensa.

Vaikuttamismahdollisuuksiaan nuoret kuvasivat kuitenkin huonoiksi. Nuoret kokevat, ettei heidän ääntään kuulla tai oteta vakavasti. Nuorten toiveita ja ideoita vähätellään, eikä heille tarjota tarpeeksi mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon. Vaikka mielipiteitä saatetaan kysyä, se tuntuu usein näennäiseltä, sillä heidän mielipiteillään ei koeta olevan todellista merkitystä.

Työpajoihin osallistuneet toivoivat enemmän tietoa siitä, miten ja mihin asioihin nuoret voivat vaikuttaa. Vaikutusmahdollisuuksista tulisi kertoa nuorille suoraan, sillä tietoa on usein vaikea itse löytää. Esimerkiksi kouluissa voitaisiin järjestää oppitunteja vaikuttamisesta tai kutsua puhujia kertomaan aiheesta. Vaikuttamismahdollisuuksia voisi tuoda esiin myös ulkomainonnassa, nuorisotiloissa ja tapahtumissa sekä nuorten suosimissa sosiaalisen median kanavissa, kuten TikTokissa. Lisäksi nuoret korostivat anonyymien vaikuttamiskeinojen merkitystä, sillä moni jännittää oman mielipiteensä kertomista.

Erityisesti nuoret haluaisivat vaikuttaa mielenterveyspalveluiden saatavuuden parantamiseen. Liian moni nuori jää yksin ongelmiansa kanssa, sillä julkisen puolen palveluihin on vaikea päästä, ja usein apua saa vasta, kun tilanne on jo vakava. Yksityisten palveluiden hinnat ovat puolestaan monelle liian korkeita. Nuoret pohtivat, että varhainen puuttuminen mielenterveysongelmiin voisi vähentää tarvetta kalliille lääkkeille, joiden kustannukset aiheuttavat monille haasteita.

Työpajoihin osallistuneet kertoivat kaipaavansa avoimempaa keskustelua tabuaiheista, kuten mielenterveydestä ja päihteiden käytöstä. Vaikka aikuiset saattavat puhua näistä, nuoret toivovat, että heidän kokemuksiansa kuunneltaisiin aidosti ja ilman tuomitsemista. Nuoret kaipaavat enemmän tukea omien ajatustensa ja huoliensa käsittelyyn. Koulussa tukea voisi tarjota luotettava aikuinen, kuten koulupsykologi, jonka kanssa voisi keskustella luottamuksellisesti. Nuoria tulisi tukea myös yleisesti koulunkäynnissä – kuunnella nuorten ajatuksia kouluun liittyen, ehkäistä kiusaamista ja tarjota tukipetusta kaikille sitä tarvitseville.

Nuoret nostivat esiin myös arjen taloudelliset haasteet, jotka korostuvat erityisesti yksinhuoltajaperheissä. Rahan käyttöä täytyy suunnitella tarkkaan, ja joskus perheissä joudutaan tekemään vaikeita valintoja – esimerkiksi päättämään, ostetaanko ruokaa vai tarvittavia lääkkeitä. Taloudellinen tilanne myös rajoittaa sitä, mihin voi osallistua tai mitä voi tehdä vapaa-ajalla. Tilanne tuntuu nuorista epäreilulta. Nuoret toivisivat, että vähävaraisilla perheillä olisi parempi pääsy julkisiin terveyspalveluihin ja että työpaikkoja olisi enemmän tarjolla. Yhteiskunnalta kaivataan tukea, joka mahdollistaisi tasavertaisemman arjen kaikille lapsille ja nuorille.

Työpajoihin osallistuneet esittivät toiveen siitä, että tulevaisuudessa nuorten ääntä kuunneltaisiin paremmin. He korostivat sitä, että aikuiset eivät voi täysin ymmärtää, miltä maailma näyttää tämän päivän nuorten silmin.

”

Päätäjät tekevät tyhjiä lupauksia asioiden suhteen koska eivät näe kokonaiskuva ja ovat irtaantuneita tavallisen lapsen ja nuoren arjesta. Lisäksi aikuiset eivät ymmärrä miltä esim. tulevaisuus näyttää nuorten silmissä sotien, konfliktien, ilmastonmuutoksen vuoksi.

Jos nuoret voi huonosti, tulevaisuus voi huonosti.

(Työpajaan syksyllä 2025 osallistunut nuori)

OSA II

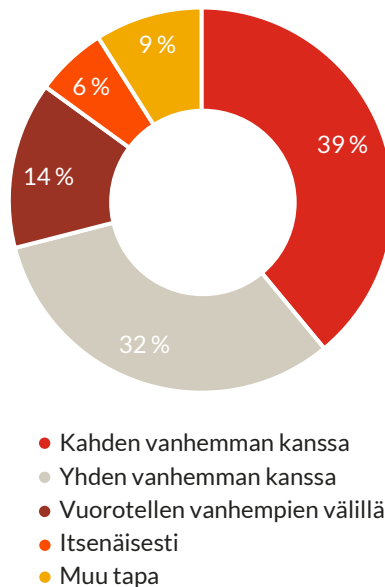
KATSAUS LASTEN JA NUORTEN PIENITULOISUUDEN KOKEMUKSIIN

5. Heikosti toimeentulevien perheiden lasten kokemuksia köyhyydestä, arjesta ja hyvinvoinnista

Verianin internetpaneeliin osallistuneista vastaajista perheensä taloudellisen tilanteen määritteli heikoksi 19 % vastaajista. Verkkokyselyssä vastaava osuus oli 13 %. Tässä raportin toisessa osassa tarkastellaan näiden vastaajien kokemuksia.

Perherakenteen osalta verkkokyselyssä merkillepantavaa on heikosti toimeentulevien kohdalla yksinhuoltajatalouksien osuus: vastaajista 32 % kertoi asuvansa yhden vanhemman kanssa, kun kaikkien vastaajien osalta lukema oli 16 %.

Kuvio 8. Asumistapa, heikosti toimeentulevat

5.1 LASTEN NÄKEMYKSIÄ PERHEEN HEIKOSTA TALOUDELLISESTA TILANTEESTA

Lasten vastauksissa perheen heikko taloudellinen tilanne heijastui suoraan siihen, mitä perheissä pystytään hankkimaan. Vastaajat kuvasivat, että hankintoja täytyy pohtia tarkasti ja kun jotain ostetaan, valitaan halvempia vaihtoehtoja.

- » *”Meidän pitää tosi harkitusti miettiä mitä ostamme ja sitten meillä on raha pulaa aina välillä”*
- » *”Se on vaikeaa. Alkukuusta pärjäämme ihan ok mutta loppukuuhun asti saa miettiä, millä elää”*
- » *”Ja måst prioritera viktigare saker först och sen kanske unna mej någo om de finns pengar”*
- » *”Joudun odottamaan palkkapäivää esim. uusia sukia varten, emme voi tehdä lempiruokiani kovin usein, koska ne ovat ”kalliita”*

Lasten vastauksissa myös kerrottiin erilaisista säästöstrategioista, joiden avulla pyrittiin pärjäämään.

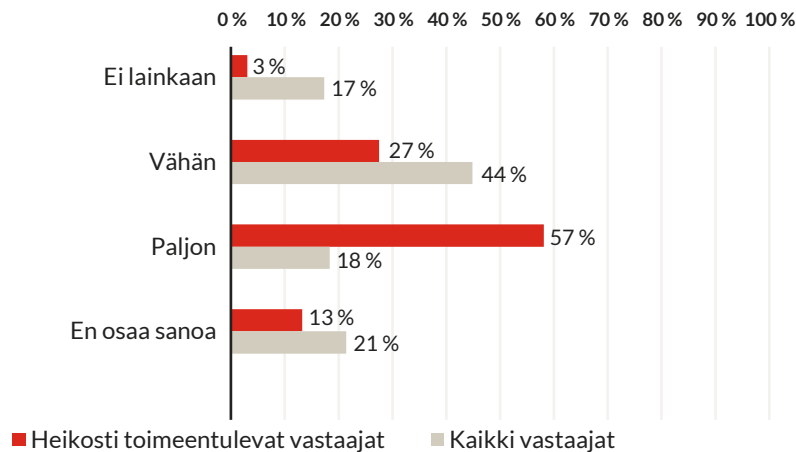
- » *“Äitini ostaa usein tavaroita ja vaatteita Kirputorilta. Harvoin ostamme uusia tavaroita. Ostamme tuotteita myös alennuksella, kun niiden viimeinen käyttöpäivä lähestyy.”*
- » *“Ruoat pitää olla halvemmasta päästä, syntymäpäivä lahjoihin säästetään pitkä aika ennen juhlia, ei ole oma koti taloa tai autoa”*
- » *“Kaupan ilta alennuksessa pyydetään välillä käymään itse jos sieltä löytyisi jotakin alennus ruokaa.”*

Moni kuvasi vanhemman, erityisen äidin, joutuvan tekemään paljon töitä.

- » *“Ruoka ei välttämättä ole monipuolista ja äitin pitää käydä paljon töissä jonka takia pidän pääosin huolta itsestäni. Ja siivoan ja laitan ruokaa usein ite. Ja auto ongelmat ovat aina koska ei ole varaa korjata autoa eikä ole varaa ostaa uutta.”*
- » *“Raha on tiukalla yllättävä autohuolto maksoi yli 600€ siinä meni yli kuukauden rahat. Nyt säästetään milloin mistäkin. Äiti tehnyt parhaimillaan 3 työtä yhtä aikaa jotta rahat riittää mun ja siskon harrastuksiin ja elämiseen.”*
- » *“Ihan perseestä nähä äiti murehtimassa joka päivä rahatilanteesta ja usein ollaan yhdessä mietitty mistä saataisiin lisää rahaa ruokaan, lääkeisiin yms... Mitään ei saa apua vaikka ollaan yritetty.”*

Verkkokyselyn kysymykseen “Onko perheesi taloudellinen tilanne heikentynyt viime vuosina (esim. hintojen nousun tai sosiaaliturvaleikkausten vuoksi)” vastaajista 3 % valitsi vaihtoehdon ei lainkaan, 27 % vähän ja 57 % paljon. 13 % ei osannut sanoa. Heikentymistä koki siis selvästi useampi kuin kaikista vastaajista, joista esimerkiksi vaihtoehdon paljon valitsi 18 %.

Kuvio 9. Onko perheesi taloudellinen tilanne heikentynyt viime vuosina (esim. Hintojen nousun tai sosiaaliturvaleikkausten vuoksi)

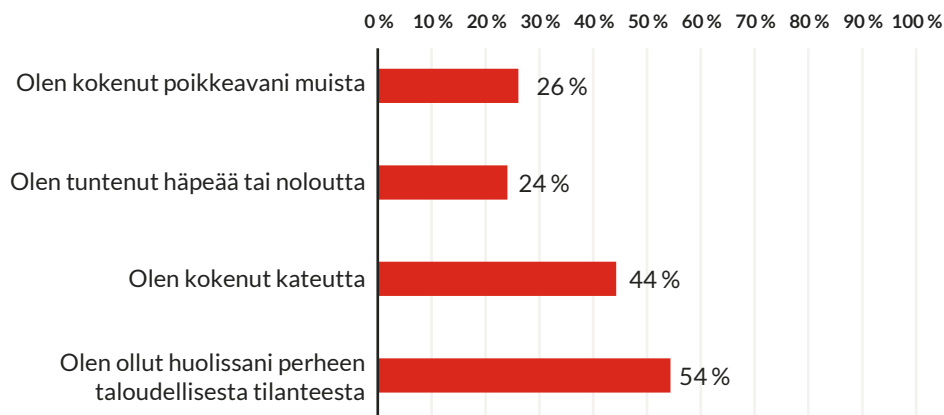
- » *”Huomattiin tänään että kahvi on hurjan kallista, mutta niin on kyllä kaikki muukin kallistunut. Äiti jätti kahvin kaupan ja ostettiin viikonloppuherkuiksi poppareita. Lisäksi omistusasuntoon ei enää saa kelasta tukea”*
- » *”En saa enää kuntoutusrahaa joka ennen oli apuna terapian ja lääkkeiden jne maksussa.”*
- » *”Ruoan hinta ja kaiken muunkin hinta on noussut ja tukia saa vähemmän.”*
- » *”Opintotuki vähenee ja asumistukea eikä mitään muutakaan saa. Matkustat joka viikko 2 kertaa 10h matkan junalla ja busseilla, enkä saa mitään matkakorvauksia koska matkustuspäiviä on 1 liian vähän. Isä joutuu ottamaan lainaa koko ajan lisää että saadaan ruokaa kaikille.”*
- » *”Joudumme miettimään tiettyjen raaka-aineiden ostelua. Esim kalan. Monia syitä vanhempani eivät ole aina parhaimpia raha asioissa mutta hallituksen päätökset ovat todellakin heikentäneet talous tilannetta.”*

Tilanne aiheutti vastaajissa harmitusta. Heikentynyt taloustilanne oli pakottanut perheitä myös keksimään uudenlaisia keinoja elää säästäväisemmin. Myös lapset ovat oppineet sääntelemään pyyntöjään, koska tiedostavat hyvin haasteet perheen taloudellisessa tilanteessa.

- » *”En tykkää siitä että kaikki leikkaukset vaikeuttaa vaan jo pahoin voivien ja heikompien ihmisten taloutta ja asemaa. Hallitus vaan koko ajan paskoo lisää meidän vähävaraisempien ja rajoitteisten ihmisten päälle.”*
- » *”Joutunut ostamaan vähemmän esim vaatteita ja ruokaa.”*
- » *”Pitänyt keksiä erilaisia säästövinkkejä/ jättää ostamatta”*
- » *”Det gör mig ledsen och arg att man klarar sig nästan inte med ett vanligt jobb”*
- » *”En viitsi usein pyytää rahaa, koska tiedän että sitä ei ole enkä saisi muutenkaan paljoa. Välillä joudumme miettiä jotain ”tapahtumia” tai ostoksia ja odottaa palkkapäivää jotain ostoksia tehdessä emmekä voi välillä ostaa mitään pientäkään ylimääräistä.”*

Heikkoon taloudelliseen tilanteeseen liittyy lapsilla negatiivisia tunteita, kuten häpeää, kateutta ja huolta. Avovastauksissa moni kertoi tilanteen ahdistavan, ärsyttävän ja surettavan. Vastauksissa ilmeni myös syyllisyyden tunteita, kun tarvitsi jotain itselle ja samalla tiedosti taloudellisen tilanteen olevan vaikea.

Kuvio 10. Perheen taloudellisen tilanteen vuoksi

- » *”Huoli ja epävarmuus on tunteita joita kokee kun tuleekin yllättäviä pakollisia menoja.”*
- » *”Ahdistaa ja stressaa pienestä asti miettinyt miten auttaa vanhempaa.”*
- » *”Stress. Då man vet att familjen har typ 0 euro på kontot och att min mamma måste vänta till veckan efter för att då har lönen kommit är frustrerande.”*
- » *”Se tuntuu pahalta. Tuntuu että kun minä tarvitsen jotain, niin käyttäisin rahaa turhaan.”*
- » *”Siihen liittyy häpeää suurimmaksi osaksi mutta myös pelkoa.”*
- » *”Koen huonoa omatuntoa siitä ja se vaikuttaa myös omaan elämään vahvasti.”*
- » *”No tunnen syyllisyyttä jos minulle ostetaan jotain enkä maksa sitä itse mutta toivoisin että olisi enemmän rahaa.”*
- » *”Rankkaa, jatkuva raha pula ja velat stressaavat myös meitä lapsia hirveesti.”*
- » *”En pysty kysymään vanhemmiltani rahaa, sillä heillä ei ole oikein ylinmääräistä. Koen myös välillä valtavaa syyllisyydentuskaa siitä, jos minulle pitää kustantaa jotain.”*
- » *”Kaikilla tavoilla, tunnen huonoa omatuntoa kun ostan jotain ja joudun usein sanomaan ei maksullisille aktiviteeteille. Olen myös kokenut ahdistuneisuutta taloudellisesta tilanteesta alasteen lopulta lähtien.”*
- » *”Olo että on huonompi kun muut kenellä ei ole taloudellisia ongelmia, itsensä syyttäminen ja pelko siitä että esim ruoka jää saamatta”*

Osa vastaajista totesi taloudellista tilannettaan pohtiessaan olevansa köyhä ja se harmitti.

» *“Olemme köyhiä ja se harmittaa.”*

» *“Ei ole rahaa mihinkään kivaan, olen köyhä.”*

Vaikka arjessa joutuu kokemaan niukkuutta, ei tästä aiheudu aina huolta. Vastaajista osa totesikin, että elämä on hyvää niukkuudesta huolimatta. He myös kokivat, että vaikeaan taloustilanteeseen oli ehditty jo sopeutua.

» *“Esimerkiksi en voi saada uusia vaatteita aina kun haluan. Kulutustavarat ostetaan kirpputorilta. Joudumme käyttämään sisarusten ja sukulaisten vanhoja vaatteita ja tavaroita. Ruokaa ei koskaan tilata emmekä käy ravintoloissa. Muuten se ei juurikaan vaikuta, minulla on hyvä elämä ja ystäviä.”*

» *“Pärjään itse ja siskokset myös hyvin emme tarvi kaikkea. Äiti jättää ostamatta omia vaatteita ja ei näe kavereita kun pitäisi olla rahaa kahviin.”*

» *“Olen tottunut siihen joten ei hirveästi. Tottakai en saa viikkorahaa, ruoasta on tingittävä eikä oikein ole rahaa ostaa koko ajan uusia asioita tai mennä reissuihin.”*

» *“Vähän raskasta, eikä saa aina mitä haluaa. Mutta kyllä siihen tottuu ajan myötä.”*

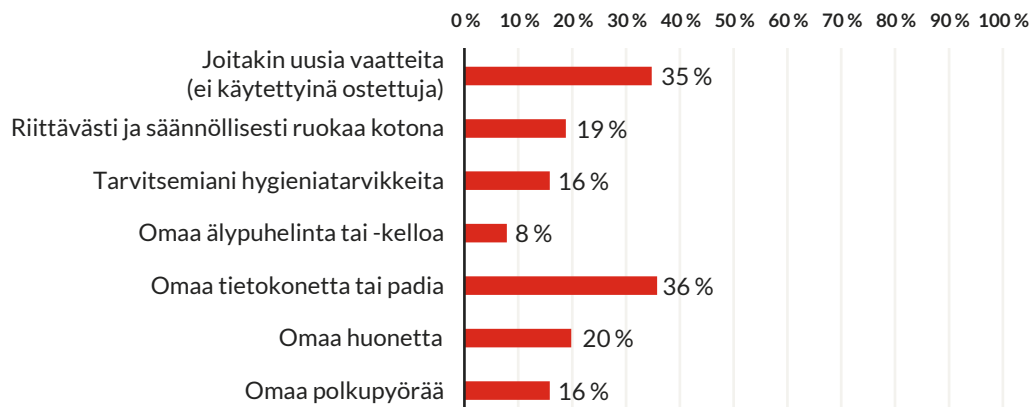
» *“Siheen tottuu. Kyllähän sitä joskus toivoo että olisi varaa hienoihin asioihin mutta on paljon asioita mitä voi tehdä myös ilmaiseksi ja muistaa nauttia niistä.”*

5.2 LASTEN KOKEMUKSIA KÖYHYDESTÄ

5.2.1 Aineelliset puutteet

Perheen heikko taloudellinen tilanne vaikuttaa vaihtelevasti lasten ja nuorten aineellisiin mahdollisuuksiin. Älypuhelimeen tai -kelloon ei ollut mahdollisuutta perheen vähävaraisuuden vuoksi 8 prosentilla, kun taas oma tietokone tai uudet vaatteet jäivät selvästi useammin saamatta.

Kuvio 11. Koska perheelläni ei ole varaa, minulla ei ole

Pienituloisista vastaajista 19 prosentilla ei ollut mahdollisuutta riittävään ja säännölliseen ruokaan perheen taloudellisen tilanteen vuoksi. Vertailu muihin vastaajiin paljastaa suuren kuilun vastaajien välillä, luvun ollessa kaikilla vastaajilla 7 % ja hyvin toimeentulevilla 4 %. Vastaajat kuvaavat avovastauksissa ruokaan liittyviä puutteita kertomalla muun muassa jääkaapin olevan tyhjä ja ruoan yksipuolista. Ruokaostokset painottuvat edullisempiin vaihtoehtoihin ja samaa ruokaa saatetaan syödä pitkiäkin aikoja. Vastauksissa myös kerrottiin, että ruoan puute tarkoittaa lapsille nälän kokemusta.

- » *”Aina ei ole ruokaa”*
- » *”Ruoka on välillä koko viikon samaa ja lomilla ei välttämättä mennä mihinkään kun ei ole varaa.”*
- » *”Ruoka on aika yksipuoleista ja kavereiden kanssa ei voi tehdä kaikkea kun ei ole rahaa.”*
- » *”Herkkuja jää pois ja joutuu ostamaan ei niin laadukasta ruoka kun haluttaisiin.”*
- » *”Äidin luona ei syödä juuri koskaan mitään hedelmiä tai vihanneksia ja säästän usein ruokaa muille sisaruksille.”*
- » *”No on nälkä ja ei päästä viettämään kesää koko perheen kanssa.”*
- » *”Välillä on tosi vähän ruokaa ja ei ole samanlaisia mahdollisuuksia kun kavereilla esim lähteä kauppoille.”*
- » *”Välttämättä en saa viikkorahaa tai ruokaa”*
- » *”Mietimme paljon jos meille edes riittää rahaa ruokaa kunnolla. Tämä takia teemme nopeita ja mahdollisimman halpoja ruokia.”*
- » *”muutin lukion alettua isälleni, jolla on huonompi palkkataso kuin äidilläni. en enää syö monipuolisesti ja haluaisin ehkä muuttaa takaisin”*
- » *”Ruoka on välillä aika vähissä, syömme monta päivää putkeen samaa ruokaa. Harrastuksia ei ole varaa harrastaa vaikka haluaisikin eikä vaatteita saa paljoa ostettua.”*

Moni pienituloisen perheen lapsi kantaa vastuuta omista ja perheensä asioista jo varhain. Vastaajat osallistuvat mahdollisuuksiensa mukaan perheen talouteen ja hankkivat itselleen tarvitsemiaan asioita esimerkiksi omilla kesätyörahoillaan.

- » *”Olen välillä melko surullinen vanhempieni puolesta, itse olen saanut kesätöistä rahaa ja käyttänyt niitä. Olen antanut vähän vanhemmille lainaan rahaa ja ne maksettiin takaisin.”*
- » *”Joudun usein antamaan rahaa ruokaan ja laskuihin.”*
- » *”En näe omia ystäviä ja sukulaisia kuin kerran kuussa. Ostan omat vaatteeni omalla tienaamalla rahalla. Joudun ostamaan omat muut tarpeet kuten puhelimen tai muut elektronit omalla rahalla. Välipalaksi syön aina mitä jääkaapista löytyy tai jos on omaa rahaa niin kaupasta jotain pientä.”*
- » *”Minun pitää ostaa lähes kaikki itse.”*

- » *“Kaupasta ostetaan ns pakolliset jutut, ylimääräiset asiat jätetään pois. Vaatteita, meikkejä tai muita tavaroita jota itselleen haluaisi pitää ostaa (lapsen) omalla rahalla. Jos jotain haluaa tehdä tai ostaa niin yleisesti omalla rahalla kustannus. Itse olen käynyt kesätoissa ja olen aika säästeliäs niin minulla on myös itse mahdollisuus maksaa vaikka mieleisiä vaatteita joita haluan, koska vanhemmat niitä ei pysty maksamaan. Mutta esim siskollani ei ole paljoa omaa rahaa niin jos hänen rahat ei riitä vaikkapa haluamaan vaatteeseen niin sitten hän ei sitä saa.”*

Jos nuorella oli omaa rahaa, pystyi hän jossain määrin käyttämään niitä esimerkiksi vaatehankintoihin. Ne, joilla omaa rahaa ei ollut, joutuivat tinkimään usein juuri vaatteista, mikä harmitti monia. Kirpputoristoksiinkaan ei välttämättä ollut mahdollisuutta.

- » *“Esim. ei voi ostaa kaikkia vaatteita tai tavaroita ja pitää ostaa omalla rahalla”*
- » *“Rahaa ei tunnu riittävän enää mihinkään. Jouduin lopettaa harrastukseni, ja luovuttaa unelmasta uuden harrastuksen aloittamisesta. Opiskelijoihin liittyvien tuki leikkausten takia mun opintotukea myös vähennettiin usealla kymmenellä eurolla, joka on vaikuttanut siihen että ei ole varaa ostaa uusia vaatteita hajonneiden tilalle edes kirpputorilta.”*
- » *“En saata saada niin helposti esim uusia vaatteita kuin jotkut muut lapset ja nuoret.”*
- » *“Harrastukset vähenevät, ei ole enää varaa harrastaa maksullisia lajeja. Vaatteita voi tilata max kerran vuodessa ja kirppareilta ei ikinä löydy mitään.”*

Lääkkeiden ja hygieniatarvikkeiden hankintaan liittyvät rajoitukset huolestuttivat vastaajia. Vaikutukset voivat olla merkittävät, mikäli kyse on esimerkiksi näkökykyyn liittyvästä silmälasien hankinnasta tai tarvittavista lääkkeistä, kuten vastaajat kuvaavat.

- » *“Ei saa sitä ruokaa mitä toivoisi tai monet tuotteet ovat halpaketjujen ruokia. Jos tarvitsee esim. uudet silmälasit niin ei ole varaa joten näkee huonosti.”*
- » *“Rahaa on vain ruokaan, joskus ei lääkkeisiin ollenkaan ja tarvitsen lääkkeitäni.”*
- » *“Arjessa joutuu valitsemaan ruoan ja lääkkeiden välillä, itse sairastan vakavaa masennusta ja lääkekulut on n.150-200€ ja suurinosa rahoista menee niihin, lopuilla sitten maksetaan vuokraa ja katsotaan paljonko ruokaan jää rahaa.”*
- » *“Toki välillä on huolta esimerkiksi omista pakollisista menoista. Huomaa että välttää esimerkiksi särkylääkkeen ottamista, koska mitä enemmän niitä ottaa, sitä enemmän siihen menee rahaa.”*
- » *“Ei oo rahaa mihinkään ylimääräiseen esim. bussilla kulkemiseen tai naamarasvan ostoon jollei säästä siihen erikseen.”*
- » *“Välillä jääkaapissa ei ole ruokaa, ei ole varaa mihinkään ylimääräiseen esim. uusiin vaatteisiin. Joskus ei ole edes varaa ostaa shampoota, hoitoainetta tai vartaloaippua.”*
- » *“Olen vasta teini-ikäinen. Minun ei kuuluisi joutua miettimään sitä, onko minulla varaa ostaa lääkkeitä tässä kuussa.”*

Vastaajat kuvasivat perheen huonon taloustilanteen vaikuttavan myös asumiseen ja liikkumiseen. Asumisolot koettiin ahtaiksi ja suihkussakäyntiä piti rajoittaa. Bensan hinta puolestaan vaikeutti liikkumista.

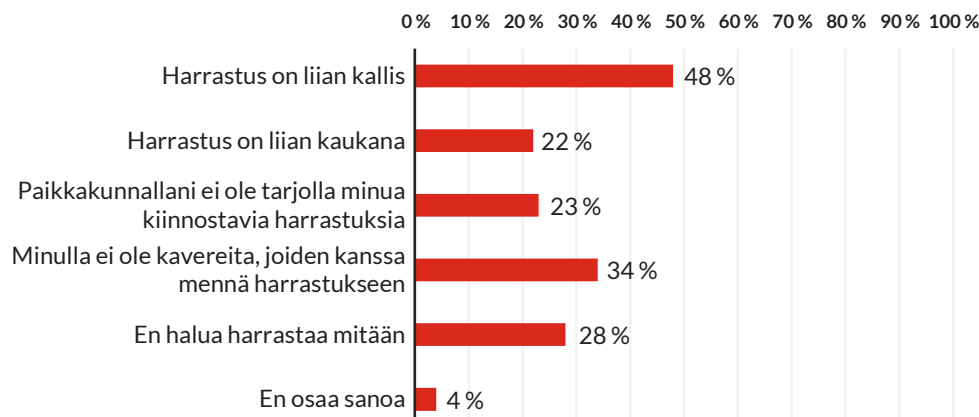
- » *”No rahatilanne huolestuttaa ja ärsyttää kun kukaan ei ole onnellinen kun joutuu koko ajan miettimään pitääkö sittenkin TAAS muuttaa paaljon pienempään asuntoon (tarkoitan tosi pientä, yksi huone, keittiö, vessa, olohuone) ja meillä on 5 henkinen perhe. Olen 13 vuotias nuori joka tarvisi ja haluaisi omaa rauhaa, oman huoneen ja jos muutetaan, ei sellaista minulle olisi, sen takia [paikkakunnalle] lisää nuorisotaloja.”*
- » *”En saa käydä suihkussa niin useasti kun tarvisi, en saa uusia vaatteita enkä mitään.”*
- » *”Inte tillräckligt med mat, ingen bensin, har inte råd med vissa viktiga saker”*
- » *”Stressaa. En halua ostaa mitään itselle mukavia uusia juttuja (esim. Vaatteita, välipalaa koulun jälkeen, laadukkaampia hygieniä tuotteita) omalla rahallani, koska en ikinä tiedä milloin saatan joutua tarvitsemaan rahaa johonkin muuhun, tai jos äitin tarvitsee lainata rahaani ruoka ostoksiin tai auton bensaan. Minun rahat koostuu siis opintotuesta. Ihan syvältähän se on elää tällä tavalla 4 ihmisen kanssa 3 huoneen asunnossa yms.”*

5.2.2 Vapaa-ajan ja osallisuuden puutteet

Pienituloisuus heijastuu voimakkaasti lasten ja nuorten vapaa-ajan mahdollisuuksiin. 29 % heikosti toimeentulevaksi itsensä määritelleistä kertoi, ettei pysty osallistumaan säännöllisesti järjestettyyn harrastukseen, vaikka haluaisi. Kaikista vastaajista näin koki 12 % ja hyvin toimeentulevista 5 %.

Harrastamismahdollisuutta tarkasteltiin myös kysymyksellä ”Onko sinulla jokin mielekäs harrastus”. Myös tähän 29 % heikosti toimeentulevista vastasi ei. Syitä harrastuksen puutteelle oli monia. Vaihtoehtona ”harrastus on liian kallis” valitsi 48 %, mutta myös muita syitä esiintyi, kuten se, että vastaajalta puuttui kaveri, jonka kanssa mennä harrastukseen.

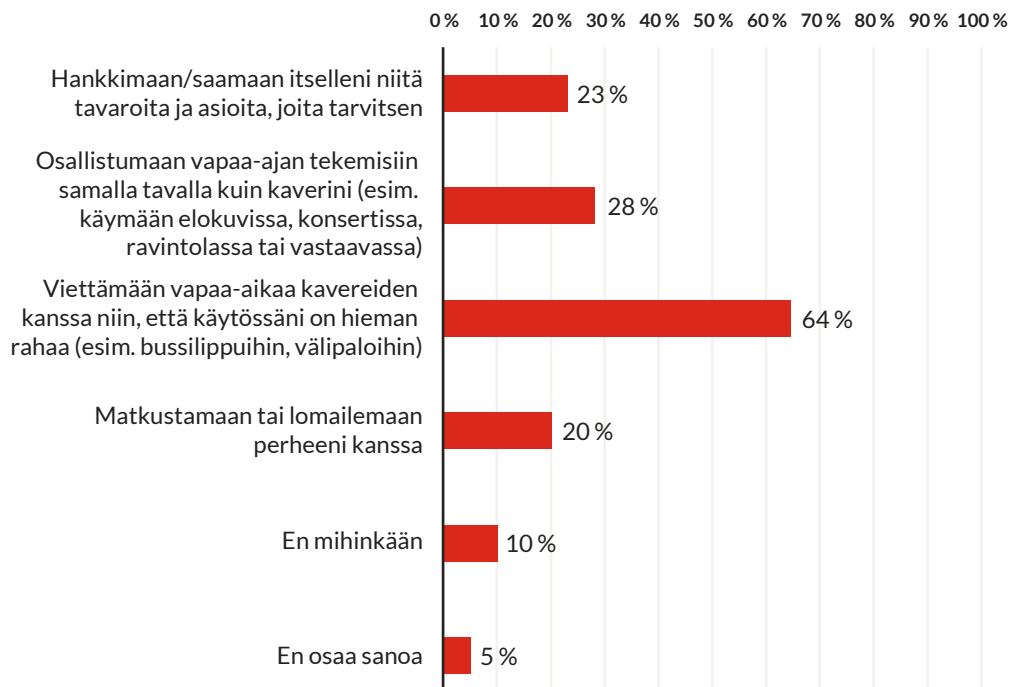
Kuvio 12. Miksi ei ole mielekästä harrastusta

- » *”Tahtoisin harrastaa laulamista, mutta kaikki on vaan niin kallista ettei pysty. Kavereiden kanssa ei voi mennä shoppailee, kun ei ole rahaa”*
- » *”Haluaisin harrastaa teatteria tai jalkapalloa mutta kummatkin ovat liian kalliita.”*
- » *”[En pääse] käymään harrastuksessa joka viikko. Se johtuu siitä että ei ole varaa.”*
- » *”Kuntosalille ei voi mennä. Autokouluun ei voi mennä.”*
- » *”Ei oo massii mopoihi”*
- » *”En voi käydä ratsastustunneilla enää, en voinut aloittaa tanko tanssia naapurikaupungissa kun rahat eivät riittänytkään matkoihin, en voi tavata ystäviäni usein koska he asuvat kaukana. Kaikki johtuu rahasta. Äitillä ei ole varaa tai aikaa kuljettaa minua, eikä minun omat rahat riitä siihen että maksaisin jatkuvasti junusta/busseista maksullisiin harrastuksiin tai kavereiden luo.”*

Kyselyssä kysyttiin myös mihin lapsi tai nuori kokee pystyvänsä. Vastauksista piirtyy kuva varsin erilaisista mahdollisuuksista riippuen vastaajan perhetaustasta. Esimerkiksi vapaa-ajan tekemisiin samalla tavalla kuin kaverit koki pystyvänsä osallistumaan 28 %, kun hyvin toimeentulevista näin koki 77 %. Huomionarvoista on, että 10 % pienituloisista vastasi ettei koe pystyvänsä mihinkään annetuista vaihtoehtoista.

Kuvio 13. Mihin asioihin kokee pystyvänsä

Omat rajalliset mahdollisuudet suhteessa ystäviin aiheuttivat monelle vastaajalle ikäviä tunteita. Kun näkee, mitä ympärillä ikätoverit pystyvät tekemään, se konkretisoi oman tilanteen haastavuuden. Vastauksissa ilmenee ulkopuolisuuden tunteita ja ulos jäämisen kokemuksia, kun muut tekevät asioita, joihin itsellä ei ole rahan puutteen vuoksi mahdollisuutta.

- » *”Kaverit lähtee, aina filis et erottuu joukosta”*
- » *”En usein pysty tekemään asioita, joita ystäväni voivat, esim maksulliset aktiviteetit. Välillä syödään samaa ruokaa koko viikko.”*
- » *”Näkee konkreettisten esimerkkien kautta, että kavereilla on varaa paljon enemmän asioihin, kuin itsellä. Emme käy ulkona syömässä esim. Mäkkärissä tai hienommissa ravintoloissa ikinä, paitsi erittäin tärkeinä merkkipäivinä, kuten syntymäpäivä. Pitkiä automatkoja, esim. Mökkireissuja joutuu rajoittamaan yhteen kertaan vuodessa, koska bensat maksaa erittäin paljon.”*
- » *”Ei saa kaikkea tai paljoa mitä muut nuoret saa esim viikonloppurahaa/shoppailurahaa tai vaan mennä randomisti syömään kavereitten kaa ja ei saa uusia trendikkäitä tai haluamia vaatteita.”*
- » *”Ei saa kaikkea mitä haluaa tai tarvitsee myös kaikki hauskan pito ja vapaa ajan oleminen on vaikeaa.”*
- » *”Kaverien kanssa ei aina näe, koska ei ole rahaa bussilippuihin, kaverit asuvat sen verran kaukana, ettei näe heitä niin usein kun voisi.”*

Perheen yhteisiä matkustus- ja lomailumahdollisuuksia toivoi moni. Näistä jouduttiin kuitenkin tinkimään herkästi. Tuetut ja maksuttomat tai edulliset lomailumahdollisuudet näyttäytyvätkin tärkeinä pienituloisten lomailumahdollisuuksien kannalta.

- » *”Harrastukset pitää valita ilmaisista, kotona tapahtuvista. Äitillä on ollut tosi tiukkaa, mutta jotenkin se osaa aina taikoa meille hyvää ruokaa. Viime kesänä päästiin onneksi tuetulle lomalle, niin saatiin vähän erilainen kesä. Me lapset ymmärretään kyllä ettei aina saa kaikkea mitä halutaan.”*
- » *”Meillä on aika huono taloudellinen tilanne. Ei voi hakea MITÄÄN niin että jos tarvii, niin haetaan. Ruokakaupassa pitää mennä laskin kädessä eikä saa ostaa yhtään mitään ylimääräistä. Reissuja ei tehdä rahatilanteen takia mihinkään, vaikka ollaan tosi luonnonläheinen ja reissuja sekä seikkailuja rakastava perhe. Mutta ei pysty.”*
- » *”Kaveripiirissä eron huomaa selkeästi (kavereilla parempi tilanne), eli ei esim. pysty osallistumaan kaikkeen mukaan, mihin tarvitsee rahaa. Isoin ero on ehkä matkustuksessa. En itse pysty matkustamaan perheeni kanssa samalla tavalla kuin kaverini. Esim. osa kavereistani matkustaa monta kertaa vuodessa eri maihin, mutta me emme pysty matkustamaan edes kertaakaan. Tämä ei varsinaisesti vaikuta arkeen, mutta taloudellisen tilanteen erot huomaa selkeästi tässä.”*

5.3 HYVINVOINNIN KOKEMUKSET JA PALVELUT

Heikosti toimeentulevista 23 % koki mielenterveytensä olleen hyvä viimeisen puolen vuoden aikana. Tarkasteltaessa muita tuntemuksia voidaan havaita, että pientuloisilla on kautta linjan enemmän negatiivisia tuntemuksia kuin edellisen osion luvussa 2 kaikilla vastaajilla.

Kuvio 14. Viimeisen 6 kuukauden aikana

Webropol-kyselyn kysymykseen "Onko sinulla tai perheelläsi ollut tarvetta jollekin tuelle tai palvelulle, mutta et ole saanut apua" 22 % vastasi kyllä, 30 % ei ja 48 % en osaa vastata. Kuten kaikilla vastaajilla, apua ja tukea olisi kaivattu ennen kaikkea mielenterveyteen.

Mielenterveyden lisäksi toivottiin konkreettista rahallista tukea ja neuvontaa sekä nuorille soveltuvia tiloja, joissa voi viettää aikaa.

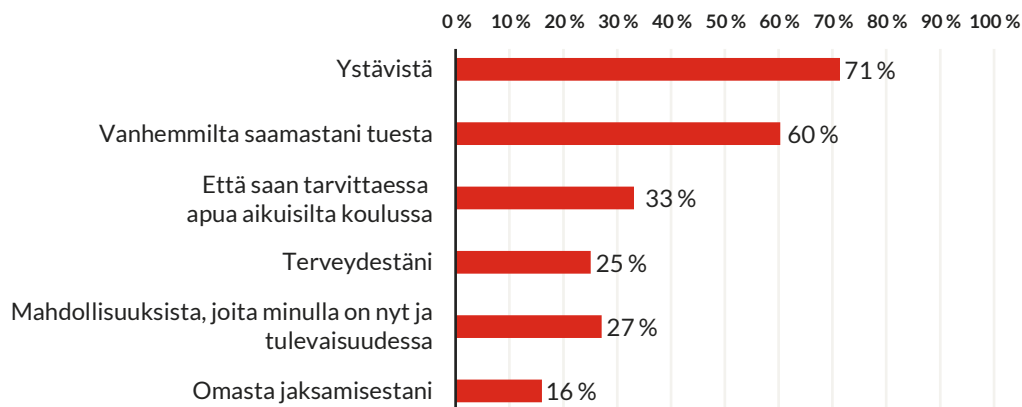
- » *"Enemmän mielenterveyteen liittyvää tukea ja sellaista. Myös rahallista tukea, jotta lapsilla ja nuorilla olisi parempi olla. (Uusia vaatteita, leluja, jne..)"*
- » *"Mielenterveyspalveluja, nuorisotaloja, nuoret voi huonosti ja tätä menoa vielä huonommin mutta silti leikataan, ei se paranna ongelmaa päinvastoin pahentaa ja lieveilmiöitä tulee enemmän."*
- » *"Vähä varasille tarvittaisiin enemmän tukea ja hyväntekeväisyyttä, sekä että niistä ilmoitettaisiin. Terapeutille ja psykologille pitäisi päästä helpommin, sillä moni nuori voi todella huonosti."*
- » *"Nuorille tarvittaisiin lisätukia esimerkiksi omilleen muuttamisessa, koska tuntuu ettei se tule ikinä olemaan mahdollista perheen taloudellisen tilanteen ja tämänhetkisen työllisyystilanteen takia."*
- » *"Paikkoja joissa autetaan esim kela asioiden, talous asioiden, lomakkeiden täytön jne kanssa ja johon voisi mennä vain paikan päälle. Ns päivystys."*
- » *"Enemmän paikkoihin mihi nuoret vois mennä arkena hengaamaa jos ei kotona pysty olee"*

Heikosti toimeentulevien kohdalla esitettiin myös paljon toiveita maksuttomista harrastuksista ja muista vapaa-ajan tekemisistä.

- » *“Erilaisia maksuttomia harrastuspalveluita tai rahallista tukea harrastuksiin”*
- » *“Enemmän ilmaista aktiviteettia”*
- » *“Nuorille jotain ilmaista tai todella vähän maksavia harrastuksia ja tekemistä”*
- » *“Erilaisia halpoja/ilmaisia harrastusmahdollisuuksia. Niitä tarvitaan enemmän koska ne jotka ovat tarjolla eivät ole kovin monipuolisia eivätkä kiinnosta kaikkia.”*
- » *“Tarvitaan enemmän edullisia harrastuksia ja enemmän mahdollisuuksia harrastaa”*

Heikosti toimeentulevien vastaajien ilon kokemukset olivat osin samansuuntaisia kuin kaikilla vastaajilla. Iloa ystävistä, vanhemmilta saadusta tuesta ja koulun aikuisilta saadusta avusta koettiin lähes yhtä paljon kuin kaikilla vastaajilla. Sen sijaan terveyden, tämän hetken ja tulevaisuuden mahdollisuuksien sekä oman jaksamisen kohdalla ilon kokemukset olivat selvemmin alhaisemmat.

Kuvio 15. Ilon kokemukset viimeisen 6 kuukauden aikana

Avovastauksissa omaa hyvinvointia kuvattiin osittain samalla tavalla kuin edellä kaikkien vastaajien osalta. Se, mikä näkyi heikosti toimeentulevilla selvemmin, oli rahaongelmien vaikutus hyvinvointiin.

- » *“Voin ihan hyvin, mutta välillä juuri nämä rahaongelmat tuottavat surua. En oikein vapaa-ajalla voi tehdä kauheasti mitään muuta kuin pelata videopelejä kotona eikä motivaatiota kouluasioihin ole.”*
- » *“Vähän huono. Stressaa koulu, perheen rahallinen tilanne ja muu.”*
- » *“Jatkuva stressi aiheuttaa uniongelmia ja koulun käynnin haasteita jne. Johtuu suurimmaksi osaksi rahapulasta”*
- » *“Rankkaa, jatkuva raha pula ja velat stressaavat myös meitä lapsia hirveesti.”*

- » *“Useasti kun ajattelen rahaa tai siihen liittyviä asioita, alkaa ahdistamaan.”*
- » *“Minua ahdistaa se että joudumme pärjäämään todella pienellä.”*
- » *“Pelottavaa kun ei ikinä tiedä riittääkö ruokaa kaikille tai onko katto pään päällä vielä ensi viikollakin.”*
- » *“Erittäin huono masennuksen takia ja joka päiväinen murehtiminen rahasta ahdistaa ja se vaikuttaa koko perheeseen.”*

Keskeisenä hyvinvointia tukevana asiana mainittiin harrastukset. Moni vastaaja kuitenkin pelkäsi joutuvansa luopumaan harrastuksestaan perheensä heikon taloudellisen tilanteen vuoksi.

- » *“Aika hyvä ja vakaa kun ahdistaa niin futis ja kaverit auttaa mutta pelkään että joudun luopua pian rakkaasta harrastuksesta kun ei ole varaa”*
- » *“Vaihteleva mutta enemmän mennyt huonompaan suuntaan viimeisen vuoden aikana. Siihen vaikuttaa se että perheelläni ei ole varaa maksaa harrastustani että pääsisin joka viikko harrastamaan”*

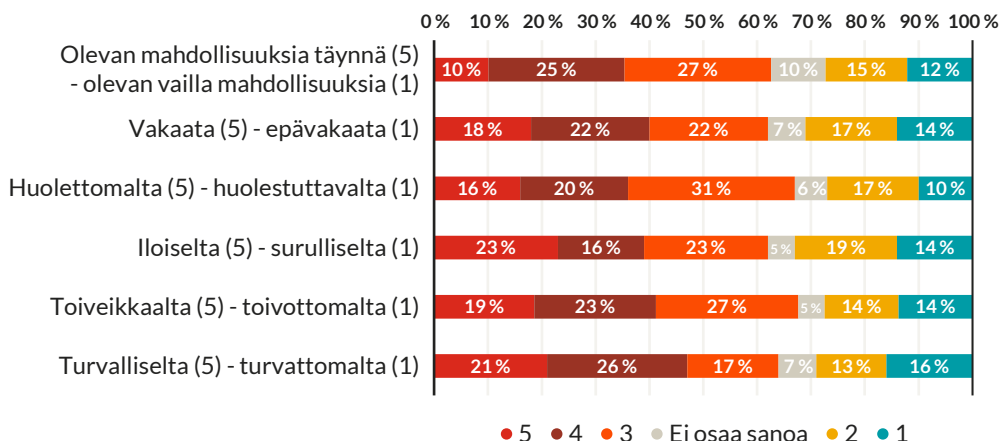
Heikosti toimeentulevat kertoivat myös muita enemmän vanhempien rahahuolista, perheessä vallitsevista ristiriidoista ja huonosta ilmapiiristä, mikä heijastuu myös muiden perheenjäsenten hyvinvointiin.

- » *“Joskus äitiä stressaa laskut ja kaupassa käynti ja miten raha jaetaan.”*
- » *“vähemmän jalkapalloa ja enemmän huutoa”*
- » *“Isä on vihaisempi”*
- » *“Äiti ja isosisko huutaa aina ja sitä ei jaksa aamuisin kuunnella.”*
- » *“siitä että äitil on vähä vaa rahaa nii se tekee siit äkäsen ku stressaa”*

5.4 TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

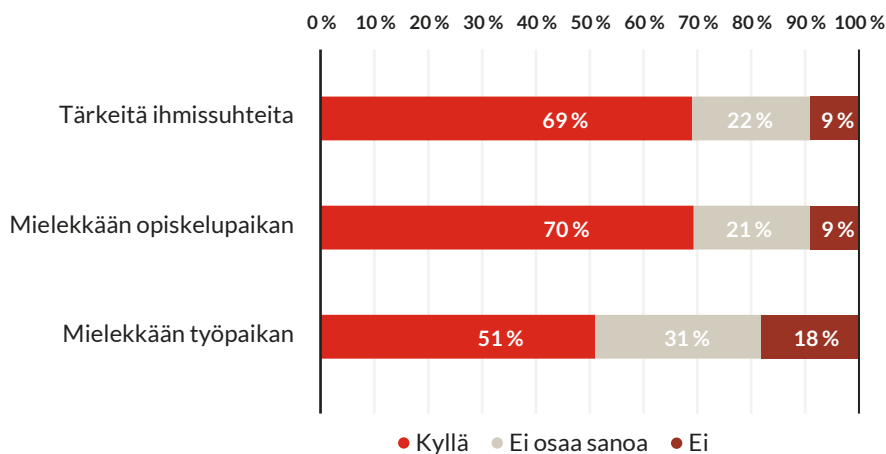
Heikosti toimeentulevien vastaajien näkymää tulevaisuuteen leimaa erityisesti muita vastaajia alhaisemmat positiiviset kokemukset. Tulevaisuus näyttää harvemmin vakaalta, huolettomalta, toiveikkaalta tai turvalliselta.

Kuvio 16. Oma tulevaisuus näyttää

Tulevaisuudessa mielekkään opiskelupaikan uskoi ja luotti saavansa 70 %, työpaikan reilu puolet ja tärkeitä ihmissuhteita 69 % vastaajista. Määrät ovat alhaisemmat kuin muilla vastaajilla ja vastaavasti niiden osuus, jotka eivät uskoneet saavuttavansa tulevaisuudessa näitä asioita, korkeampi. Etenkin mielekkään työpaikan löytymiseen uskoi selvästi harvempi. Myös vaihtoehto "en osaa sanoa" valittiin useammin.

Kuvio 17. Luotan ja uskon, että löydän tulevaisuudessa itselleni

Kuten muilla vastaajille, myös heikosti toimeentulevien perheiden lapsilla ja nuorilla tulevaisuuteen kohdistettiin opiskeluihin, työpaikkaan ja ihmissuhteisiin liittyviä toiveita. Tulevaisuuteen liittyi kuitenkin myös monenlaisia pelkoja ja epävarmuuksia, joita vastaajat avovastauksissaan pohtivat.

- » *“Haluan oman perheen tulevaisuudessa siihen auttaisi poikaystävä joka ymmärtäisi minua ja kohtelisi hyvin.”*
- » *“Tahtoisin päästä mieluiseseen kouluun ja opiskella mukavia aineita ja hyvän ammatin. Ongelmana on huonot yhteydet näihin asioihin ja vaikeudet jaksaa ja kyetä koulunkäyntiin.”*
- » *“Mun unelma on pelaa jääkiekkoa naisten NHL:ssä. Mun mielenterveys rajoittaa, pelkään että motivaatio loppuu tai että mä en jaksa enää elää.”*
- » *“En oikein tiedä, mikä varsinaisesti auttaisi pääsemään kohti toivomaani tulevaisuutta. Yritän vain toivoa, että se tapahtuu ja uskon kyllä, että se on mahdollista. Välillä kyllä vähän pelottaa, että onko mahdollista saada sellaista tulevaisuutta mitä haluan, jos vanhemmat eivät pysty auttamaan rahallisesti ja jos työpaikkaa ei löydy opiskelujen ohelle/jälkeen.”*
- » *“Tulevaisuus huolettaa. Jos ruuan ja bensan hinnat kasvaa, niin huonosti menee”*

Rahan vaikutus omiin tulevaisuuden toiveisiin kuuluu monen vastauksissa selvästi. Tulevaisuudelta toivottiin taloudellista vakautta ja parempaa toimeentuloa. Moni toivoi myös voivansa auttaa perhettään taloudellisesti.

- » *“Sitä miettii joka yö että miten vois ite rikastua tulevaisuudessa ja hommata jokaselle perheenjäsenelle paremman talouden”*
- » *“Haluan mennä töihin auttaakseni äitiäni taloudellisesti. Haaveilen hyvästä jalkapalloilijasta ja pelaamisesta kuuluisassa joukkueessa.”*
- » *“Tulevaisuudessa haluaisin että rahaa olisi myös harrastuksiin. Lahjakortit ruokakauppoihin joulun alla auttoivat paljon, mutta olisi kiva saada myös esimerkiksi urheilu/vaate liikkeisiin tukea.”*
- » *“Parempi raha tilanne varmasti helpottaisi”*
- » *“Lisää rahaa. en voinut lähteä opiskelemaan toiseen kaupunkiin rahatilanteen takia vaikka meidän kaupungissa ei ollut sitä alaa minne halusin”*
- » *“Jatkaa musiikkilukioon tai taidelukioon peruskoulun jälkeen. En tiedä minne on mahdollista muuttaa rahatilanteen vuoksi.”*
- » *“Raha rajoittaa tulevaisuuden miettimistä, pitää miettiä tarkkaan mitä päätöksiä tekee”*
- » *“raha rajoittaa, auttaisi jos saisin mielen kuntoon”*
- » *“Raha. Mutta ei oo rahaa.”*

Tulevaisuuden suunnitelmia ja toiveita haastoivat vastaajien mukaan myös muun muassa sosiaaliturvaan kohdistetut leikkaukset, jotka ovat vaikeuttaneet ja voivat vaikeuttaa tulevaisuudessakin nuorten pärjäämistä.

- » *“Moni asia vaikuttaa meidän kaikkien tulevaisuuteen. Toivon, että pärjään taloudellisesti ja voin tehdä asioita joista pidän. Tulevaisuuttani voi rajoittaa uudet leikkaukset ja vointini romahdus.”*
- » *“Jos työskentelen koulussa ahkerasti pääsen jatko-opiskelemaan sinne minne haluan, jos myös teen aktiivisesti töitä saadakseni työpaikan minulla on varaa muuttaa omilleni. Tukien varassa en ehkä pysty muuttamaan omilleni. Jos yhteiskunnallinen tilanne ei parane ja opiskelijoilta leikkaaminen jatkuu en tiedä onko mitään tulevaisuutta.”*
- » *“Jotkut tekevät typeriä leikkauksia ja hinnat nousevat ja kaikki kuulostaa niin haastavalta. En tiedä mitä minun pitäisi tulevaisuudessa tehdä.”*

A photograph of four young people walking together on a paved path outdoors. From left to right: a young woman with dark curly hair wearing a dark jacket over a grey sweater and dark pants; a young man with long brown hair wearing a red quilted jacket, a patterned scarf, and olive green cargo pants; a young woman with long blonde hair wearing a dark quilted jacket over a black top and light grey jeans; and a young woman with dark hair wearing a dark cardigan, a striped scarf, and light blue jeans. They are all smiling and looking towards the right. In the background, there is a building with a red-tiled roof, trees with autumn foliage, and a basketball hoop. The text 'OSA III' is in a red box, and 'RATKAISUEHDOTUKSIA JA SUOSITUKSIA' is in large white letters below it.

OSA III

RATKAISUEHDOTUKSIA JA SUOSITUKSIA

6. Lasten ja nuorten ratkaisuehdotuksia

Tässä osiossa esitellään Lapsen ääni -kyselyyn vastanneiden ratkaisuehdotuksia lapsiperheiden tukemiseksi sekä vastaajien terveisiä päättäjille lasten ja nuorten elämään liittyvistä asioista. Kokonaisuus on muodostettu kahden avokysymyksen vastauksia hyödyntäen. Ensimmäisessä avokysymyksessä kysyttiin, miten yhteiskunnassa voitaisiin tukea taloudellisesti vaikeassa tilanteessa olevia perheitä ja toisessa, mitä vastaajat haluaisivat kertoa päättäjille ajankohtaisista omaa elämänsä tai lasten ja nuorten elämää yleisesti koskevista asioista.

6.1 TALOUDELLISESTI VAIKEASSA TILANTEESSA OLEVIENT PERHEIDEN TUKEMINEN

Kysymykseen vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevien lapsiperheiden tukemisesta tuli yli 1000 vastausta. Vastauksissa oli monenlaisia ehdotuksia ja ajatuksia, joita on jaoteltu teemoittain alle. Koska yhteen vastaukseen saattoi sisältyä useita teemoja, ei jaottelua ole tehty tiukasti rajamalla yhtä asiaa vain yhteen teemaan.

LAHJOITUKSET JA AINEELLINEN APU (RUOKA, HYGIENIA, VAATTEET)

- » *”Raha-apua, ruoka-apua sekä lahjoituksia”*
- » *”Man skulle kunna få gratis mat en gång i veckan”*
- » *”Ylijäämäruuan jakaminen, esim. Kouluruuan jako”*
- » *”Keräykset joissa kerätään tarvittavia asioita perheille. Myös keskusteluapu on tärkeää. Mielestäni taloudellisessa ahdingossa olevien perheiden tulisi myös saada valtiolta kunnon tukia”.*
- » *”Kuukautistarvikkeita, vaippoja ja muita terveydellisiä tarvikkeita annettaisiin ilmaiseksi.”*
- » *”Ruokapaketit/ruokajaot, apurahat, HARRASTUS STIPENDIT lapsille ja aikuisille sekä vaate/tavara apu etenkin kasvaville lapsille. Nämä voisi toteuttaa matalan kynnyksen tiloissa joihin olisi helppoa tulla tuntematta häpeää/syällisyyttä.”*

ILMAISET AKTIVITEETIT

- » *”Lapsille ja nuorille pitäisi järjestää enemmän maksuttomia harrastuksia, ruokajonoja pitäisi lisätä ja tukia maksaa lisää.”*
- » *”Ilmaisia harrastusmahdollisuuksia tulisi olla enemmän. Nuoria pitää palkata enemmän esim. Kesätöihin.”*
- » *”Viestimällä heille tarkoitetuista palveluista enemmän ja mahdollistamalla lapsille maksuttomia harrastusmahdollisuuksia ja paikkoja, joissa viettää vapaa-aikaa.”*
- » *”Enemmän ilmaisia harrastusmahdollisuuksia tai vapaa-ajan toimintaa koko perheelle.”*
- » *”Mielestäni ainakin nuorisopassi oli hyvä, koska sitä kautta lapset pääsevät ilmaiseksi harrastamaan ja esim teatteriin. Sitä pitää jatkaa jos sellainen enää edes on käytössä.”*
- » *”Osa harrastuksista voisi olla ilmaisia, ainakin todella nuorille. Kouluaktiiviteettien hinnat, kuten luokkaretken ja muut matkat ovat todella kalliita ja usein pienivaraisten perheiden on vaikea mahdollistaa lapsille niihin osallistuminen.”*

SOSIAALITURVA

- » ”sosiaaliturvatuilla ja niiden rahallisen määrän nostamisella, kaikenlaisten perhepalveluiden lisäämisellä.”
- » ”Lapsi tukea 18 vuotiaaksi asti ja stop leikkaukset nuorten mielenterveyspalveluista ja muutenkin pienituloisilta perheiltä”
- » ”Lapsilisät 18v asti. Enemmän tukipalveluja perheille ja nuorille, kuten nuorisotilat, kirjastot, neuvolat yms.”
- » ”Ihmisten, jotka tienaa jo valmiiksi paljon, ei tarvitse lapsitukea ainakaan yhtä paljon. Työttömät tarvitsevat enemmän.”
- » ”Tukia pitäisi ehdottomasti lisätä. Ei mitään lainoja, joiden kanssa vähävarainen ihminen painii velkakierteessä loppuikänsä, vaan joku tietyn arvoinen rahamäärä joka annetaan vuokranmaksuun tai ruoan ostamiseen.”
- » ”ei tehdä huonosta rahatilanteesta niin paheksuttavaa asiaa vaan voidaan tehdä siitä normaalia jolloin siitä oltaisiin avoimempia ja voisi tukea vaikka isommalla lapsilisällä tai jollain muulla avulla heitä”
- » ”Siitä pitäisi tehdä ei niin tabu asia, että apua viitsii hakea, ei kannattaisi myöskään leikata jo pienituloisilta.”
- » ”Enemmän saatavuutta tukiin. Toimeentulotuki suuremmaksi. Sillä kenenkään ei pitäisi joutua arpomaan ruuan ja lääkkeiden välillä.”
- » ”Parempi asumistuki ainakin sellaista tarvitseville ja lapsilisät vanhemmalle joka niitä tarvitsee ja kummalla vanhemmalla lapsi asuu.”

VEROTUS, TYÖLLISTYMINEN JA HINTOJEN ALENTAMINEN

- » ”No tietty rikkaille enemmän veroja eikä köyhille. Take notes Orpo.”
- » ”Voisi olla pienemmät verot ja asiat maksaa vähemmän”
- » ”Tukea työllistymistä”
- » ”Tarjoamalla työttömille työpaikkoja”
- » ”Laskemalla tavallisten tuotteiden, kuten ruuan hintoja”
- » ”Ruoan hinta laskisi samaan kuin ennen mutta myös jokaisen ”rikkaamman” tuloista lahjoitettaisiin rahaa eri hyväntekeväisyyksiin.”
- » ”Laskemalla ruoka ja hygieniä elintarvikkeiden alv prosenttia”

PALVELUT

- » *“Vertaistukiryhmiä ja kokoontumisia joissa olisi lapsille ja aikuisille erilaista tekemistä, jotta voi keskustella muiden samassa tilanteessa olevien kanssa ja toisaalta unohtaa huolet hetkeksi. Yhteiskunnalliset rahalliset tuet ja niistä leikkaamisen lopettaminen. Kannustaminen ja päättäjien asennoituminen heihin paremmin, eli siten että perheet eivät tuntisi itseään ”turhiksi ja epäonnistuneiksi””*
- » *“psykologista apua. erityisesti vanhemmille. usein halutaan pitää huolta että lapset tai nuoret ovat okei, mutta usein jos vanhemmat eivät ole okei niin ei lapsetkaan pysty voida hyvin”*
- » *“Ilmaiset mielenterveyspalvelut laajemmin”*
- » *“Ekonomiskt stöd och familjestöd som tex. Terapi eller liknande kan främja barnens förståelse”*
- » *“Monille maahanmuuttajille tärkeintä olisi hyvä kotoutus, ja muille vähävaraisille perheille hyvien sote-palveluiden ilmaisuus on varmasti välttämätöntä”*
- » *“Esim kirjaston tyyliiset välinelainaamot!”*
- » *“Ilmaisilla välipaloilla koulussa”*

6.2 TERVEISIÄ PÄÄTTÄJILLE LASTEN JA NUORTEN AJANKOHTAISISTA ASIOISTA

Myös kysymykseen “Mitä haluaisit kertoa päättäjille ajankohtaisista omaa elämääsi tai lasten ja nuorten elämää yleisesti koskevista asioista” kertyi suuri määrä vastauksia, lähes 900 kappaletta. Paljon toivottiin harkintaa tai perumisia eri aloille kohdistuneille leikkauksille, vankempaa panostusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen sekä lasten ja nuorten näkemysten kuulemista ja huomioimista nykyistä paremmin.

Erityisesti lasten ja nuorten mielenterveys herätti vastaajissa huolta. Konkreettisia ehdotuksia esitettiin palveluihin ja etuuksiin, mutta myös esimerkiksi koulumaailmaan liittyen. Esimerkiksi koulupäivän aloitusta toivottiin monissa vastauksissa myöhäistettäväksi. Kyselyn aikana (kevät 2025) ajankohtaisista ilmiöistä vastauksissa näkyy nuorten pohdinta kouluihin kaavaillusta kännykkäkiellosta, johon oli sekä puolesta että vastaan näkemyksiä. Olennaisimpana moni piti sitä, että kun nuoria koskevista asioista, kuten kännykän käytöstä koulussa, keskustellaan ja päätetään, tulisi asiasta keskustella nuorten itsensä kanssa. Ei pidetty hyvänä, että aikuiset päättävät keskenään näistä kysymyksistä kuulematta nuorten näkemyksiä.

Voisikin todeta, että Lapsen ääni -kyselyyn saadut sadat vastaukset osoittavat, että nuorilla on halua osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tuoda näkemyksensä itseään koskevista asioista esille. Heillä on myös paljon kehittämisehdotuksia, jotka olisi tärkeää saada päättäjien tietoon, niin paikallisesti kuin valtakunnan tasolla.

- » *“Nuoret pitää huomioida, muuten riskeerataan TULEVAISUUS. Tilanne suututtaa, kun nuorilta ja huonotuloisilta leikataan.”*
- » *“Ilmastonmuutos ahdistaa, hallituksen leikkaukset ahdistaa.”*
- » *“Mielestäni köyhiltä, vanhuksilta, vammaisilta, nuorilta tai mielenterveyspalveluista ei tulisi leikata enempää. Olen nähnyt mikä on lopputulos kun apua pyydetään, mutta sitä ei saada.”*
- » *“Huomioikaa luonto. Rahalla ei ole mitään väliä jos meillä ei ole paikkaa jossa käyttää sitä.”*
- » *“Minua harmittaa miten vähän nuoria huomioidaan ja kuinka meiltä leikataan tukia ja mielenterveys palveluita mutta samaan aikaan valitetaan kun nuoret oireilevat esim käytöksellä.”*
- » *“Puhelin ei aina ole kaiken syy. Kuunnelkaa nuoria ja ottakaa meidät tosissanne.”*
- » *“Ottakaa nuorten mielenterveys ajoissa vakavasti!”*
- » *“Että leikkausten suuruus ahdistaa todella paljon, ja että politiikka mitä tällä hetkellä tehdään on erittäin epäreilua.”*
- » *“Iisää mielenterveyspalveluita ja purkaa jonoja palveluista ettei tarvitsisi 2 vuotta odottaa apua, 2 vuoden jälkeen voi olla vähän myöhäistä. Kiusaaminen loppumaan kouluissa hinnalla millä hyvänsä sekä antaa lastenkin päättää asioista!!”*
- » *“Lapsille ja nuorille pitää jutella enemmän ja meidän mielipiteet pitäis ottaa huomioon, teette päätöksiä meitä koskien mut silti vasten sitä mitä suurin osa meist haluais, miettikää nyt vaikka opiskelijoitaki, onks meilt kysytty mitää?”*

- » ”Nuoret tarvitsevat maksuttomia hengauspaikkoja. Kaikki maksaa. Pliis. Leikkipuistojen vanhemmat aina mulkkaa mun kaveriporukkaa jos hengataan jossain leikkipuistossa, mutta missä muuallakaan me oltaisiin, kun pitää maksaa maltaita että pääsee edes istumaan ostarilla? Varsinkin kun nuorilta leikataan. Se että nuoria ei tueta tarpeeksi on katastrofi.”
- » ”Ne vois tosissaan säästää jostain muualta välissä kun aina vaan köyhiltä. Vaikkei me sillai olla köyhiä muuta ku rahallisesti koska meillä on toisemme sisarusten kanssa ja ihana rakastava äiti.”
- » ”Koulu ei saisi alkaa vielä kello kahdeksan, koska nuorten aivot eivät vielä silloin ole riittävän hereillä. Jos koulu alkaisi vasta yhdeksältä tai kymmeneltä se voisi auttaa nuoria oppimaan, kun he eivät ole aivan väsyneitä aikaisen heräämisen takia.”
- » ”Että nuoria ei pidä pelkäästä kuulla, vaan kuunnella. Se politiikka, mitä ainakin viime aikoina on näkynyt on ollut yhtä lastentarhaa. Ei pidetä lupauksia, huudetaan, puhutaan toisten päälle, ivaillaan, ei kunnioiteta. Iso osa ala-astelaisista osaa käyttäytyä, mutta miksi se tuntuu olevan päättäjille mahdotonta?”
- » ”Olen köyhästä perheestä, kellä ei ole varaa ylimääräiseen, vanhempani ovat työttömiä joten tuet ovat meidän ainoa tulonlähteemme. Vanhempani haluaisivat tehdä töitä, eli työttömyys ei ole heistä kiinni, vaan vapaista mahdollisista työpaikoista, jota ei ole lähes ollenkaan vapaana. Sanoitte laativanne enemmän työpaikkoja työttömille, mutta teitte päinvastoin. Älkää viekö meidän viimeisiäkin mahdollisuuksia elää jokseenkin normaalisti viemällä meidän tukiamme pois tai nostamalla veroja, vaan miettikää tarkemmin, mistä voisitte leikata. (esim. turkistarhaus?)”
- » ”Kuunnelkaa enemmän nuoria ja luokaa turvallinen ympäristö jossa kertoa älkääkään vain oletako”
- » ”Vaikka tulevaisuuteen sijoittaminen ja valtion velan pienentäminen on tärkeää, lapset ja nuoret kärsivät paljon leikkauksista jotka koskevat esimerkiksi koulutusta ja opiskelijoiden asumista. Jos tulevaisuuteen halutaan sijoittaa, pitää sijoittaa lapsiin ja nuoriin, sillä tulevaisuus on meissä.”
- » ”Kuunnelkaa! Kuunnelkaa nuoria ja nuorten toiveita ja murheita. Tehkää jotain sen eteen että nuorilla on hyvä olla oikeasti älkääkään vaan haaveilko. Toteuttakaa.”

7. Pelastakaa Lasten suositukset lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi

Vuoden 2025 Lapsen ääni -kysely kuvaa yhtäältä, miten tietyt viimeaikaiset poliittiset päätökset ovat syventäneet lasten ja nuorten arjen kokemuksia köyhyydestä. Toisaalta vastauksissa korostuu se, kuinka monet edellisvuosien Lapsen ääni -kyselyissä esille tulleet arjen hyvinvointia heikentävät tekijät ovat olleet pitkään ja ovat edelleen korjaamatta.

Niin Lapsen ääni -kyselyissä kuin monissa muissakin lapsille ja nuorille suunnatuissa kyselyissä tulee ilmi lasten ja nuorten pettymys siihen, etteivät päättäjät ota heidän näkemyksiään ja ehdotuksiaan vakavasti, ja edistä niiden pohjalta heidän hyvinvointiaan.

Lapsilla on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti oikeus tulla kuulluiksi ja heidän näkemyksiään tulisi ottaa huomioon niin kansallisen lainsäädännön uudistamisessa kuin hyvinvointialueiden ja kuntien lapsille ja perheille suunnattujen palvelujen kehittämisessä ja laadun varmistamisessa. Erityistä huomiota lapsen edun arvioimiseksi tarvitsevat köyhyydessä elävät lapset ja nuoret, joiden elämässä on haavoittavia tekijöitä ja hyvinvointia heikentäviä riskejä.

Tähän lukuun on koottu suosituksia niin valtakunnallisesti kuin hyvinvointialue- ja kuntatasolle. Lisäksi luvun lopussa on huomioita, miten jokainen voi omalta osaltaan olla mukana vahvistamassa lapsiystävällisen yhteiskunnan ja yhteisöjen elinvoimaisuutta ja vaikuttamassa lapsiperheköyhyyden vähentämiseen ja ehkäisemiseen. Suositusten muotoilussa on huomioitu poliittiset päätökset ja niiden vaikutukset esimerkiksi sosiaaliturvaleikkausten osalta, Lapsen ääni -kyselyn vastaukset ja vastaajien ratkaisuehdotukset sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen sisällöt ja lapsen oikeuksien komitealta saadut suositukset Suomen valtiolle.

Mitä päättäjien tulee tehdä valtakunnallisesti?

- Vuosien 2024–2025 lakimuutokset ja toimeentulotuen kokonaisuudistus nostavat entisestään lasten pienituloisuusastetta ja heikentävät perus- ja ihmisoikeuksien suojaa. Sosiaaliturvaan ei tule kohdistaa enää yhtään heikennyksiä. Kaikki vuotta 2026 koskevat, lapsiperheköyhyyttä syventävät, lakimuutokset tulee hylätä. Vaikutusarviointeihin pohjaten on peruttava myös aiempia päätöksiä, jotka ovat olleet lapsen oikeuksien ja edun vastaisia.
- Kansalliseen lapsistrategian kautta pystytään ennaltaehkäisemään johdonmukaisesti yli hallinnonalojen lapsiperheköyhyyttä ja syrjäytymistä. Lapsistrategian toimintakyky tulee taata, jotta Suomi voi jatkossakin sitoutua eurooppalaisen lapsitakuun tavoitteisiin ja kansalliseen köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisen toimintasuunnitelmaan, jonka tavoitteena on vähentää köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien määrää 100 000:lla vuoteen 2030 mennessä. Näistä kolmasosan tulee olla lapsia. Köyhyyden torjunnassa on otettava huomioon haasteet niin maaseudulla kuin kaupungeissa.
- Sosiaaliturvauudistuksessa on otettava entistä huolellisemmin huomioon ylisukupolvisen köyhyyden ja syrjäytymisen riskissä olevat perheet, kuten esim. yhden huoltajan kotitaloudet, maahanmuuttajaperheet ja sairastavat perheet.
- Köyhyydessä eläviä lapsia tulee kuulla paremmin lainvalmistelussa ja politiikkaohjelmien toimeenpanossa ja kuulemisten tulee estää lapsen edun vastaisia päätöksiä.
- Lapsille ja lapsiperheille on tiedotettava tehokkaammin heille kuuluvista palveluista ja Kelan etuuksista.
- Pienituloisten lapsiperheiden asumista tulee tukea varmistamalla edullisten ja riittävän suurten asuntojen saatavuus. Asuntojen tarjonnan tulee vastata asuntojen tarpeeseen, jotta vuokra- ja hintataso pysyvät hallittuina ja pienituloisten perheiden riski joutua asunnottomaksi vähenee.
- Vanhempien työllistymistä tulee tukea ja lisätä osa-aikatyön mahdollisuuksia. Työn ja perhe-elämän yhteensovittamista tulee edistää. Työllistymistä tukevissa palveluissa on tunnistettava monimuotoisen perhetaustan vaikutukset.
- Suomen tulee sitoutua edelleen kunnianhimoisesti Agenda2030 tavoitteeseen 1, joka tähtää köyhyyden vähentämiseen niin kansallisesti kuin globaalisti.

”

On tärkeää ottaa lapset ja nuoret kuuluviin silloin, kun heidän asioistaan päätetään. Ei ole reilua, että keski-ikäiset päättävät 7-18 vuotiaiden asioista tietämättä lainkaan lasten ja nuorten näkökulmia asioihin.

Mitä päättäjien tulee tehdä hyvinvointialueilla?

- Hyvinvointialueilla tulee aluevaltuustokauden aluksi varmistaa, että viranhaltijoilla, ammattilaisilla ja päättäjillä on riittävästi tietoa lapsivaikutusten arvioinnista ja lapsibudjetoinnista, ja ottaa nämä työkalut päätösten valmistelussa johdonmukaisesti säännölliseen käyttöön.
- Perusterveydenhuollon asiakasmaksut nousivat vuoden 2025 alusta 22,5 % ja erikoissairaanhoidon maksut peräti 45 %. Asiakasmaksuja ei tule enää korottaa.
- Lapsilla ja lapsiperheillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet saada riittäviä ja oikea-aikaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, myös digitaalisesti, riippumatta siitä, millä hyvinvointialueella he asuvat. Maaseudulla tai kaupungeissa elävät eivät saa olla eriarvoisessa asemassa.

- Lapsille, nuorille ja lasten vanhemmille kohdennettujen ennaltaehkäisevien mielenterveyspalvelujen on vastattava kunkin hyvinvointialueen asukkaiden tarpeisiin riittävän ajoissa. Lapsia ja nuoria koskevissa mielenterveyspalveluissa tiedon tulee kulkea saumattomasti kunnan ja hyvinvointialueen ammattilaisten välillä. Vanhemmilla ei ole ensisijaista vastuuta tiedon kulun varmistamisesta.
- Hyvinvointialueiden sosiaalityöhön tulee taata riittävät resurssit, joilla voidaan varmistaa täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki sitä tarvitseville.
- Perhekeskusten toimintaa on edelleen kehitettävä, jotta myös niiden kautta tuntuma pienituloisten perheiden tuen tarpeisiin säilyy mahdollisimman lähellä lasten ja perheiden elämää.
- Perheille tulee olla riittävä määrä perhetyön ja kotipalveluiden avulla saatavaa vanhemmuuden tukea ja ohjausta. Lasten hyvän kasvun ja kehityksen tukemiseksi varhaista tukea tulee olla saatavilla lisäksi neuvolassa ja muissa terveydenhuollon palveluissa.

Mitä päättäjien tulee tehdä kunnissa?

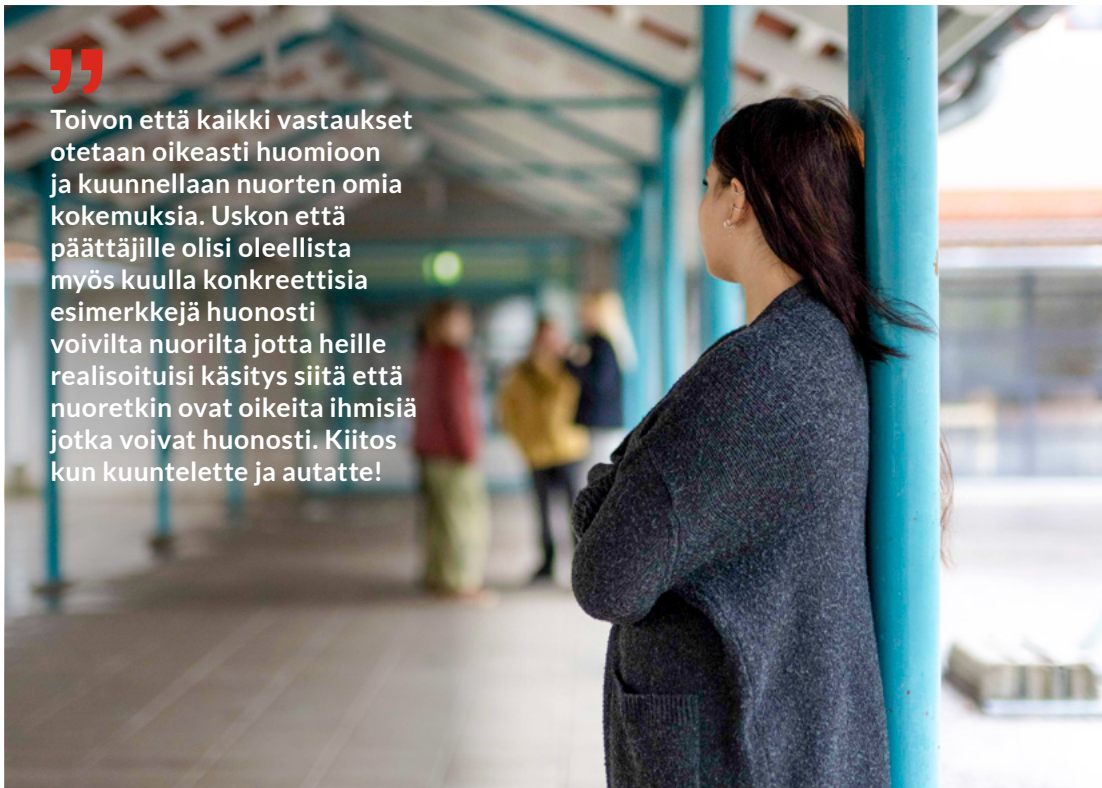
- Kuntien tulee varata uuden valtuustokauden alussa budjeteistaan lapsille osuus vähintään yhteen ilmaiseen ja mieluisaan harrastukseen koulupäivän yhteydessä niin kaupungeissa kuin maalaiskunnissa, valmistautuen siihen, että valtion tuki Harrastamisen Suomen mallin toimeenpanoon vähenee entisestään.
- Kunnan päätöksenteossa, kuten talouspäätöksissä, hyvinvointisuunnitelmien laatimisessa ja hyvinvointikertomuksissa, on kuultava pienituloisissa perheissä elävien lasten ja nuorten kokemuksia ja etsittävä aktiivisesti heidän kanssaan ratkaisuja köyhyyden ja syrjäytymisen katkaisemiseksi.
- Lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin edistämiseen on saatava riittävän ajoissa ennaltaehkäisevää tukea ja aitoja kohtaamisia nuorten arjen ympäristöissä. Tämä edellyttää sote- ja sivistysalan, nuorisotyön, seurakuntien nuorisotyön ja koulujen välisen yhteistyön vahvistamista sekä riittävien resurssien takaamista.
- Köyhyydessä ja pienituloisuudessa elävien lasten ja nuorten yksinäisyyden kokemuksiin on etsittävä aktiivisesti ulospääsykeinoja.
- Kunnissa on turvattava yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet. Toisen asteen oppilaitosverkon supistuessa kuntien on aktiivisesti etsittävä sellaisia ratkaisuja, joissa yhdenvertainen mahdollisuus opiskella toteutuu edelleen mahdollisista pitkistä välimatkoista huolimatta. Näistä syistä myöskään opiskelijoiden asumisen tukea ei saa entisestään heikentää.
- Kouluissa, oppilaitoksissa ja varhaiskasvatuksessa on oltava riittävät välineet opiskeluun ja tarpeellinen tuki opetukseen kaikille oppilaille. Ammatilliseen koulutukseen ei tule kohdistaa uusia säästöjä, jotka vaarantavat opetuksen laatua ja tukea.
- Kuntien tulee järjestää työllisyyspalvelut niin, että köyhyydessä elävien lasten vanhemmat työllistyvät paremmin ja saavat pysyviä työsuhteita. Tätä työtä tulee tehdä aktiivisesti yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa.
- Maahanmuuttajaperheiden riski syrjäytyä ja jäädä taloudelliseen ahdinkoon on korkea. Siksi kuntien kotoutumisen ja työllistämisen palveluista ei tule säästää.
- Kunnissa tulee selvittää mahdollisuuksia järjestää lapsiperheille maksutonta kesäajan puisto-ruokailua ja varattava toimintaan tarvittava budjetti. Maksuton ruokailu helpottaa pienituloisten perheiden kesäajan pärjäämistä kouluruokailun jäätyä tauolle.
- Kuntien on kartoitettava tarvetta akuutin ruoka- tai vaateavun järjestämiselle yhdessä yritysten ja yhdistyssektorin kanssa.

MITÄ VOIMME TEHDÄ YHDESSÄ?

- Kannustetaan ja vahvistetaan kohtaamaan ja kohtelemaan toisia ihmisiä kunnioittavasti ja arvostavasti, jotta jokainen voi kokea olevansa yhteisönsä arvokas jäsen taloudellisesta tilanteestaan riippumatta.
- Lapsiperheköyhyyden vähentämisessä tulee hyödyntää yhteisöjen kannattelevaa voimaa. Eri järjestöjen, yhdistysten ja yritysten, seurakuntien ja urheiluseurojen sekä digitaalisen tuen ja paikallisyhteisöjen merkitys on huomioitava osana lasten ja perheiden arjen tukea. Yhteistyötä on tärkeää tehdä yli sektorirajojen ja julkisen ja kolmannen sektorin osaamista hyödyntäen.
- Paikallisesti toimiville yhteisöille on taattava resurssit auttaa toimeentulovaikeuksista kärsiviä perheitä neuvonnalla ja riittävillä taloudellisilla avustuksilla.
- Lasten ja nuorten kuulluksi ja kohdatuksi tulemisen mahdollisuuksia on edistettävä yhteisöissä esimerkiksi yhteisillä tapaamisilla ja tilaisuuksilla sekä digitaalisia keinoja hyödyntäen. Lasten toiveita kuulemalla voidaan järjestää esimerkiksi maksuttomia harrastuskokeiluja yhteistyössä kunnan ja harrastusseurojen kanssa.
- Lapsiperheköyhyyden vaikutukset eivät saa vahingoittaa lasten hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Eri tahojen välisellä yhteistyöllä paikallisyhteisöt voivat olla merkittävällä tavalla edistämässä lapsen oikeuksien toteutumista ja vaikuttamassa lapsiperheköyhyyden vähentämiseen ja ehkäisemiseen.

”

Toivon että kaikki vastaukset otetaan oikeasti huomioon ja kuunnellaan nuorten omia kokemuksia. Uskon että päättäjille olisi oleellista myös kuulla konkreettisia esimerkkejä huonosti voivilta nuorilta jotta heille realisoituisi käsitys siitä että nuoretkin ovat oikeita ihmisiä jotka voivat huonosti. Kiitos kun kuuntelette ja autatte!

LAPSEN ÄÄNI 2025

Lasten kokemuksia hyvinvoinnista, arjesta ja pienituloisuudesta

TYÖRYHMÄ: AINO SARKIA, HEIDI KUJANPÄÄ SEKÄ TYÖPAJATYÖSKENTELYYN SYKSYLLÄ 2025 OSALLISTUNEET 14–16-VUOTIAAT NUORET

KUVAT: ANNA AUTIO / PELASTAKAA LAPSET

TAITTO: ATTE NYKÄNEN / PELASTAKAA LAPSET

PELASTAKAA LAPSET 2025

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset on maailman johtava sitoutumaton lapsijärjestö, joka saa aikaan välittömiä ja pysyviä muutoksia lasten elämässä. Yhdessä turvaamme jokaisen lapsen oikeuden elämään, suojeluun, oppimiseen ja osallisuuteen Suomessa ja maailmalla.

Koska lasten tulevaisuus alkaa nyt.

pelastakaalapset.fi